

Een **multidisciplinaire** blik op het re-integratietraject van (ex)- gedetineerden

Student: Jan Woltjes

Studentnummer: S4190610

Interne Begeleider: Marieke Haan

Referent: Andreas Flache

Externe begeleider: Arno Wip

Faculteit: Gedrags- en maatschappij wetenschappen

Opleiding: Sociologie

Masterroute: Criminaliteit & Veiligheid

Geschreven tussen: Maart 2021 – november 2021

Datum: 15 november 2021

Versie: Eindversie

Voorwoord

Het afstudeeronderzoek dat voor u ligt is geschreven ter afronding van de opleiding Sociologie en masterroute Criminaliteit en Veiligheid aan de Rijksuniversiteit Groningen. Deze scriptie omvat een kwalitatief onderzoek naar de ervaringen omtrent het re-integratietraject vanuit het oogpunt van Reclassering Nederland, Dienst Justitiële Instellingen (DJI), Zienn en (ex)-gedetineerden.

Voorafgaand aan het uitvoeren van dit onderzoek heb ik een onderzoeksstage gelopen bij Reclassering Nederland. Ondanks de situatie omtrent corona, was het wel mogelijk om mezelf te begeven in het fysieke werkveld. Hierin heb ik meerdere dagen meegelopen met verschillende medewerkers waardoor ik een beeld heb gekregen van de organisatie. Ik wil daarom Reclassering Nederland bedanken voor de mogelijkheid om zowel een onderzoeksstage als afstudeeropdracht te mogen uitvoeren. Daarnaast wil ik alle professionals van Reclassering Nederland, DJI, Zienn en de (ex)-gedetineerden bedanken voor het meewerken aan de interviews. Ook wil ik mijn oprechte dank uitspreken aan mijn interne begeleider Marieke Haan. Door haar positiviteit, oprechtheid en duidelijke feedback, heb ik mijn inzet gedurende het afstudeeronderzoek hoog weten te houden. Ook wil ik mijn referent Andreas Flache bedanken voor zijn feedback en interessante inzichten.

Graag wens ik u veel plezier bij het lezen van mijn afstudeeronderzoek.

Jan Woltjes

Groningen, 15 november 2021

Samenvatting

Re-integratie kan gedefinieerd worden als de overgang tussen detentie en het leven buiten de gevangenis. Er kan van een succesvolle re-integratie worden gesproken als (ex)-gedetineerden niet recidiveren en een goede kwaliteit van leven hebben (Sampson & Laub, 2001). Om de re-integratie van (ex)-gedetineerden in goede banen te leiden wordt gewerkt met een re-integratietraject. Dit is het pakket aan activiteiten die (ex)-gedetineerden helpen bij het terugkeren naar de samenleving, zoals trainingen over huisvesting, schulden en inkomen of de ondersteuning bij het vinden van een baan en het opbouwen van een netwerk (Reclassering Nederland, 2020). Door tien interviews te houden onder professionals van Reclassering Nederland, Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), opvanglocatie Zienn en (ex)-gedetineerden is vanuit verschillende perspectieven onderzocht hoe het re-integratietraject wordt ervaren. Daarnaast is er aandacht besteed aan het proces van indiceren en de resocialisatiefase van (ex)-gedetineerden. Ondanks de strenge bureaucratie waarmee het re-integratietraject gepaard gaat, laten de resultaten vanuit verschillende perspectieven zien dat er over het algemeen positief wordt gesproken over verschillende onderdelen in het re-integratietraject, zoals het D&R-plan en het penitentiaire programma. Over de samenwerking lijken ketenpartners binnen het traject positiever over Reclassering Nederland, dan Reclassering Nederland over betrokken ketenpartners. Professionals van Reclassering Nederland en DJI lijken niet tevreden over de samenwerking met gemeenten. Het proces van indiceren lijkt beter te verlopen dan voorheen, maar wordt bemoeilijkt door de heersende bureaucratie en beschreven knelpunten. In de resocialisatiefase kan de omgeving van (ex)-gedetineerden bepalend zijn bij het re-integreren. Of bepaalde groepen een rol spelen bij het re-integreren van (ex)-gedetineerden lijkt allereerst afhankelijk van de onderlinge band. De plaats waar iemand woont, sociale netwerk (vrienden, kennissen, familie) en de aanwezigheid van ouders, zijn bepalend voor (ex)-gedetineerden en voor de kwaliteit in de resocialisatiefase. Het sociale netwerk en ouders worden naast hun beschermende rol ook gezien als potentieel gevaar bij het re-integreren. Het hebben van kinderen of partner wordt gezien als de meest beschermende factor. Financiële middelen, verslaving of het ontbreken van structuur veroorzaken het grootste gevaar bij de kans op recidive. Op basis van het bovenstaande wordt aanbevolen om bij vervolgonderzoek meer professionals en psychologen binnen de penitentiaire inrichting (PP) te betrekken. Ook wordt aanbevolen om de samenwerking met gemeenten nader te onderzoeken.

Inhoudsopgave

rijksuniversiteit
groningen

Voorwoord	6
Samenvatting.....	
1. Inleiding	6
1.1 Wetenschappelijke relevantie.....	10
1.2 Sociologische relevantie	11
1.3 Maatschappelijke relevantie	12
2. Theoretisch kader	14
2.1 Re-integratieprogramma's en risicotaxatie.....	14
2.2 Het proces van indiceren.....	19
2.3 Risicofactoren	19
2.3.1 Statische risicofactoren welke van invloed zijn op re-integratie	19
2.3.2 Dynamische- en beschermende risicofactoren welke van invloed zijn op re-integratie	19
2.4 Verklarende theorieën	22
2.4.1 Persoonlijke factoren	22
2.5 Omgevingsfactoren	23
3. Methodologie	26
3.1 Benadering en opzet van het kwalitatieve onderzoek.....	26
3.2 Methode van dataverzameling	26
3.2.2 Operationalisatie interviewschema	27
3.2.3 Participantenselectie.....	28
3.3 Ethische overwegingen	29
3.4 Data-analyse.....	30
3.5 Rigor	32
4. Resultaten.....	34
4.1. Ervaringen omtrent het re-integratietraject vanuit verschillende perspectieven	34
4.2. Ervaringen omtrent het proces van indiceren vanuit verschillende perspectieven	41
4.3. Ervaringen omtrent de resocialisatiefase vanuit verschillende perspectieven	43
5. Conclusie	47
5.1 Beantwoording onderzoeksvraag.....	47
5.2 Discussie	51

5.3 Aanbevelingen	53
Literatuurlijst	55
Bijlagen	61
Bijlage 1. Interviewschema professionals	61
Bijlage 2. Interviewschema (ex)-gedetineerden.....	64
Bijlage 3. Toestemmingsbrief	66
Bijlage 4. Codeboek	67

1. Inleiding

Recidive betekent letterlijk terugvallen. Deze term wordt voornamelijk gebruikt wanneer mensen die eerder in de gevangenis hebben gezeten zich opnieuw schuldig maken aan strafbare feiten (Weijters, Verweij, Tollenaar, 2017). In 2019 bedroeg het aantal gedetineerden 33.960, ten opzichte van 2009 is dat een afname van 10.000 (CBS, 2020). Op basis van deze cijfers staat Nederland in de top drie van het laagste aantal gedetineerden in Europa (Kras, 2019). Toch komt een groot deel van deze groep opnieuw in aanraking met justitie (Wartna, 2009). In Nederland wordt door de Rijksoverheid vanaf 1995 bijgehouden hoe vaak ex-gedeteneerden recidiveren (Rijksoverheid, 2021). De recidivecijfers geven aan dat 47% van de ex-gedeteneerden binnen twee jaar na vrijlating recidiveert. Na een taakstraf of reclasseringstoezicht is dit minder, namelijk 34% (Rijksoverheid, 2021). Deze hoge recidivecijfers zijn geen nieuw fenomeen, want al tijdens het kabinet van Balkenende II bleek recidive een belangrijk speerpunt te zijn in de politiek. Middels het Deltaplan 'Naar een veiligere samenleving' werd in 2002 de eerste echte interventie tegen herhalingscriminaliteit gelanceerd. Hierin werd een plan uitgewerkt met een groot aantal maatregelen om de veiligheid en het veiligheidsgevoel van de Nederlandse burgers te versterken (Wartna, 2009).

In Nederland wordt door een samenwerking tussen gemeenten, het gevangeniswezen en ketenpartners zoals reclassering en zorginstellingen gewerkt om de recidivecijfers te verlagen (Reclassering Nederland, 2021). Om de kans op een succesvolle terugkeer voor gedetineerden in de maatschappij te vergroten, wordt al tijdens detentie gestart met het re-integratietraject om de leefsituatie te verbeteren en te stabiliseren (Weijters, More & Alma, 2010). Dit traject bestaat uit verschillende activiteiten, zoals aanleren van cognitieve vaardigheden en het volgen van trainingen over werk, inkomen, schulden en huisvesting. Deze interventies kunnen gedetineerden helpen om beter om te gaan met moeilijke situaties of agressie (Reclassering Nederland, 2020) en moeten ervoor zorgen dat gedetineerden op een betere manier terugkeren naar de maatschappij. In deze scriptie staat het re-integratietraject centraal. Door de complexiteit van het traject zal in de komende paragrafen kort worden ingegaan op hoe het traject eruit ziet, waar de knelpunten op dit moment lijken te zitten en welke factoren een rol spelen bij het succesvol doorlopen van het re-integratietraject door (ex)-gedetineerden. Het re-integratietraject wordt uitgebreid besproken in het theoretische kader van dit onderzoek.

Vorbereidingen voor het re-integratietraject van een (ex)-gedetineerde worden al getroffen binnen detentie. Middels het zogenaamde detentie- en re-integratieplan (D&R plan) wordt informatie over de gedetineerde verzameld om zo in kaart te kunnen brengen wat de gedetineerde nodig heeft na de detentietijd. Dit is nodig omdat re-integreren voor veel gedetineerden moeilijk is omdat ze tegelijkertijd voor verschillende uitdagingen staan (Shinkfield & Graffam, 2009). Op het moment dat

gedetineerden de gevangenis verlaten is hun leefsituatie vaak niet rooskleurig. Veel van hen hebben schulden, psychische problemen, kunnen moeilijk aan werk komen of hebben geen onderdak (Dirkzwager, Nieuwbeerta & Fiselier, 2009). Het is aannemelijk dat deze instabiele leefsituatie bijdraagt aan het terugvallen in recidive. Hierdoor werken de Reclassering Nederland, Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), opvanglocatie Zienn en gemeenten gezamenlijk aan de zogenaamde vijf basisvoorwaarden. Met de vijf basisvoorwaarden wordt bedoeld het regelen van (1) een identiteitsbewijs, (2) onderdak, (3) werk en inkomen, (4) inzicht in schuldenproblematiek en (5) toegang tot zorg (DJI, 2020). Het beleid gaat ervan uit dat de kans op recidive kleiner wordt naarmate betrokken instanties en overheden werken aan deze basisvoorwaarden en daar al tijdens detentie mee starten.

Het verschilt per gedetineerde welke verdere invulling gegeven wordt aan het re-integratietraject. Bij korte gevangenisstraffen is er niet voldoende tijd om probleemgedrag tijdens detentie bij gedetineerden te veranderen. Hierdoor kan de rechter voorwaardelijke straffen met bijzondere voorwaarden opleggen, zoals het volgen van een training, een locatieverbod of een alcohol- of drugsverbod (Reclassering Nederland, 2021). Indien veroordeelden een gevangenisstraf van minimaal 1 jaar opgelegd krijgen, dan komen zij in aanmerking voor de Wet voorwaardelijke invrijheidstelling. Dit wil zeggen dat gedetineerden eerder vrijkomen als zij zich aan de voorwaarden houden. Per individu is het afhankelijk welke bijzondere voorwaarden opgelegd worden. Hierbij kan het gaan om elektronische controle middels een enkelband, reclasseringstoezicht of het volgen van een zorgprogramma. Daarnaast is er een speciale aanpak ontwikkeld voor mensen die regelmatig recidiveren. Door deze aanpak kan de rechter veelplegers een twee-jarige maatregel opleggen. Hierdoor kunnen veelplegers opgesloten worden op daarvoor speciaal ingerichte afdelingen binnen PI. Ook is er sinds 1 januari 2018 de Wet langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking van kracht (Rijksoverheid, 2021). Hierdoor is het mogelijk om daders van zware gewelds- en zedenmisdrijven langer onder toezicht te houden. Alomvattend heeft de straf die aan gedetineerden worden opgelegd, invloed op de invulling van het re-integratietraject. Omdat het aantal recidivisten in Nederland hoog is, is het noodzakelijk dat het re-integratietraject zo zorgvuldig mogelijk wordt ingericht en zo bijdraagt aan het creëren van een stabiele omgeving. Een juiste begeleiding kan namelijk bijdragen aan een veilige terugkeer in de samenleving, waardoor de kans op recidive onder (ex)-gedetineerden kan worden verminderd (Van Vliet, 2015).

Ondanks deze mogelijkheden voor de invulling van het re-integratietraject, verloopt het traject niet voor elke (ex)-gedetineerde even succesvol. Uit het onderzoek van Boschman, Teerlink & Weijters (2020) blijkt dat voor een groot deel van de re-integratiekandidaten de vijf basisvoorwaarden niet op orde zijn. De onderzoekers spreken van een problematische situatie omdat juist het faciliteren van

een identiteitsbewijs, onderdak, werk en inkomen, inzicht in schuldenproblematiek en toegang tot zorg, kan bijdragen aan minder recidive (Boschman, Teerlink & Weijters, 2020). Daarnaast laat een onderzoeksrapport van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) zien dat gemeenten vaak niet op de hoogte zijn wanneer gedetineerden vrijkomen. Verder laat het rapport zien dat de helft van de ex-gedetineerden geen hulp krijgt bij het re-integreren (RSJ, 2017). In dit onderzoek zullen zowel professionals als (ex)-gedetineerden gevraagd worden naar hun ervaringen met het re-integratietraject. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de uitvoering van de vijf basisvoorwaarden.

Om in te spelen op de verschillende (basis)behoeften van (ex)-gedetineerden, wordt binnen het re-integratietraject gewerkt met indicatiestellingen. Het proces van indiceren is een belangrijk onderdeel bij het re-integreren omdat het de kans op het opnieuw plegen van strafbare feiten doet verkleinen. Indiceren betekent het vaststellen van een zorgbehoefte of eventuele beveiligingsnoodzaak van gedetineerden (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019). Het doel hiervan is om passende zorg te realiseren en op een daarvoor geschikte plek. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een contactverbod- en alcoholverbod, maar ook aan het regelen van een schuldsanering of het vinden van onderdak (Reclassering Nederland, 2021).

Echter, in de praktijk lijkt het proces van indiceren niet altijd eenvoudig te zijn. In voorwaardelijke trajecten, zoals een voorwaardelijke gevangenisstaf, is Reclassering Nederland verantwoordelijk voor het indiceren van ambulante zorg en verblijfszorg bij gedetineerden. Uit een rapport van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (2019) blijkt dat Reclassering Nederland afhankelijk is van de PI, waardoor beide partijen tegen knelpunten kunnen aanlopen. Doordat gedetineerden onder verantwoordelijkheid vallen van psychologen in de PI, is Reclassering Nederland niet bevoegd om ambulante zorg te indiceren. Als Reclassering Nederland verzoekt om een indicatie te stellen, kan het voorkomen dat dit proces vertraging oploopt. Op basis van het rapport van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (2019) zijn hier verschillende redenen voor. Ten eerste is de PI verantwoordelijk om eerst zelf de hulpbehoefte te peilen, ook al worden behandelingen als bijzondere voorwaarde opgelegd. Op het moment dat gedetineerden geen hulpbehoefte kenbaar maken, worden er geen indicaties uitgeschreven. Hierdoor is het niet mogelijk voor Reclassering Nederland om ambulante zorg te regelen voor gedetineerden. Ten tweede is er sprake van een hoge werkdruk onder psychologen. Het hoofddoel van de psychologen binnen de PI is het behandelen van gedetineerden met psychische problematiek. Hierdoor wordt het afgeven van een indicatie niet als prioriteit gezien (Inspectie Veiligheid en Justitie, 2016). Ten derde kan het voorkomen dat een indicatie niet tijdig wordt aangevraagd door Reclassering Nederland. Een late aanvraag kan ervoor zorgen dat cliënten niet kunnen beginnen met resocialiseren op het moment dat zij de penitentiaire inrichting mogen

verlaten. In het kader van recidive is het aannemelijk dat bovenstaande knelpunten niet bevorderlijk zijn voor het verminderen van de recidivecijfers. In dit onderzoek zullen professionals en (ex)-gedetineerden gevraagd worden naar hun ervaringen met het proces van indiceren.

Tijdens de resocialisatiefase van het re-integratietraject, de fase waarin de (ex)-gedetineerde daadwerkelijk weer vrij is, zijn er veel factoren die het re-integratietraject zowel positief als negatief kunnen beïnvloeden. Volgens Glueck & Glueck (1930) zijn het voornamelijk de omstandigheden waarin iemand zich bevindt die de normen en waarden voor mensen doen vervagen. Het onderzoekerspaar deed als eerste een langlopende studie naar de kenmerken die de kans op crimineel gedrag verhogen of verlagen (Glueck & Glueck, 1930). Ten eerste kunnen persoonlijke factoren ten grondslag liggen aan crimineel gedrag. Een eerste voorbeeld hiervan is de zelfcontrole van een persoon (Gottfredson & Hirshi, 1990). Volgens Gottfredson & Hirshi (1990) is de mate van zelfcontrole een van de belangrijkste voorspellers van crimineel gedrag. Mensen met een lage zelfcontrole worden gekenmerkt door ongevoeligheid, impulsiviteit en het nemen van risico's. Hierdoor zijn deze mensen vatbaarder om zo snel mogelijk behoeften te realiseren en desnoods op strafbare wijze (Weerman, 2001). (Ex)-gedetineerden met minder zelfcontrole zijn dus extra gevoelig voor criminele verleidingen, waardoor zij een grotere kans hebben op recidive. Een andere persoonlijke factor die ten grondslag kan liggen aan crimineel gedrag is een gedragsstoornis of lager intelligentieniveau (Blokland & Palmen, 2017). Deze factor zorgt ervoor dat mensen zich minder inleven in de rechten en gevoelens van anderen, waardoor zij eerder geneigd zijn om crimineel gedrag te vertonen. Ten tweede zijn er omgevingsfactoren welke een invloed kunnen hebben op recidive. In de sociale leertheorie (Burgerss en Akers, 1966; Bandura, 1977) worden verschillende omgevingsfactoren toegelicht. De auteurs stellen allereerst dat delinquent gedrag verklaard kan worden uit de reacties die een persoon krijgt uit de omgeving. Hierdoor kunnen mensen die niet worden gecorrigeerd het gevoel krijgen dat crimineel gedrag wordt geaccepteerd (Burgerss en Akers, 1966). Een ander voorbeeld is dat mensen hun gedrag aanpassen de geldende normen in de omgeving. Om te voldoen aan de norm, kunnen mensen in een omgeving waar het niet ongebruikelijk is om criminaliteit te plegen, eerder geneigd zijn crimineel gedrag te imiteren (Bandura, 1977). Echter kan het niet onopgemerkt blijven dat per individu verschillende risicofactoren aanwezig kunnen zijn welke de kans op recidive beïnvloeden, zoals het gebruik van middelen (Deitch, Koutsenok & Ruiz, 2000), de aanwezigheid van familie, het hebben van werk (Laub & Sampson 2003) of de motivatie van een individu (Deci & Ryan, 2008). Nog niet eerder is onderzocht hoe deze factoren daadwerkelijk een rol spelen binnen het re-integratietraject in Nederland. In deze scriptie zal de rol van persoonlijke- en omgevingsfactoren van (ex)-gedetineerden bestudeerd worden in het kader van dit re-integratietraject.

Concluderend lijken dus persoonlijke en omgevingsfactoren, maar ook de samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen invloed te hebben op de kwaliteit van het re-integratietraject. Uit verschillende onderzoeken (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019; RSJ, 2017) wordt duidelijk dat de uitvoering van het re-integratietraject niet altijd op orde is (Boschman, Teerlink & Weijters, 2020). Om een goed beeld te krijgen van de ervaringen omtrent het re-integratietraject, de samenwerking tussen de verschillende partijen in kaart te brengen, en de mogelijke knelpunten verder te kunnen duiden, is het noodzakelijk om de betrokken partijen te betrekken in dit onderzoek. Daarom zullen in dit onderzoek semigestructureerde diepte-interviews afgenomen worden onder de meest relevante partijen die betrokken zijn bij het re-integratietraject, namelijk Reclassering Nederland, DJI, Zienn en (ex)-gedetineerden. Op deze wijze kunnen verschillende perspectieven met betrekking tot het re-integratietraject worden belicht. De bovenstaande situatie uit zich in de volgende hoofdvraag: *“Hoe wordt het re-integratietraject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit de penitentiaire inrichting gaan resocialiseren vanuit verschillende perspectieven ervaren?”*

Om de hoofdvraag zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden, zijn de volgende drie deelvragen opgesteld:

1. Hoe wordt het re-integratietraject ervaren door (ex)-gedetineerden, reclasseringsmedewerkers en professionals binnen de penitentiaire inrichting?
2. Hoe wordt het proces van indiceren ervaren door (ex)-gedetineerden, reclasseringsmedewerkers en professionals binnen de penitentiaire inrichting?
3. Hoe wordt de resocialisatiefase ervaren door (ex)-gedetineerden, reclasseringsmedewerkers en professionals binnen de penitentiaire inrichting?

1.1 Wetenschappelijke relevantie

Er is door de jaren heen veel onderzoek gedaan naar herhalingscriminaliteit (Hanson & Bussiere, 1998) (Håkansson & Berglund, 2012). Echter, er is weinig onderzoek gedaan naar herhalingscriminaliteit in relatie tot de kwaliteit van re-integratietraject en het proces van indiceren. Deze combinatie maakt dit onderzoek wetenschappelijk relevant omdat het tamelijk onbekend is in welke mate de kwaliteit van het re-integratietraject en het proces van indiceren kan bijdragen aan minder recidive. Uit de literatuur blijkt dat een goede begeleiding van (ex)-gedetineerden kan helpen om veilig terug te keren in de samenleving (Van Vliet, 2015). Volgens Van Duijvenbouden (2015) kunnen bijzondere voorwaarden een positief effect hebben op recidivevermindering, mits deze interventies selectief worden toegepast; bij de juiste doelgroep en op de juiste wijze. Daarnaast is dit onderzoek uniek omdat het re-integratietraject vanuit verschillende perspectieven belicht zal worden door de ervaringen van zowel reclasseringsmedewerkers als professionals van de PI in kaart

te brengen. De kennis over de werking van het re-integratietraject is hierdoor een aanvulling op bestaande wetenschappelijke literatuur.

1.2 Sociologische relevantie

Re-integratietrajecten worden ingezet om (ex)-gedetineerden stapsgewijs te laten terugkeren in de maatschappij. Hierdoor is het vanuit sociologisch perspectief interessant om onderzoek te doen naar deze trajecten, aangezien criminaliteit zo op een gecontroleerde manier wordt bestreden met als einddoel een veiligere samenleving. Zoals eerder beschreven bedraagt het recidivecijfer in Nederland 47% (Rijksoverheid, 2021). Daarom is het van belang om het re-integratietraject zo zorgvuldig mogelijk in te vullen en te onderzoeken hoe het huidige traject ervaren wordt. Dit onderzoek is sociologisch relevant omdat de bindingen van een persoon een belangrijke rol spelen bij crimineel gedrag (Hirshi, 1969). Vanuit deze theorie kunnen de positieve bindingen met familie, vrienden of de buurt een remmende werking hebben op het delinquente gedrag van een persoon. In andere woorden kan goed- of afkeuring van dergelijk gedrag een persoon weerhouden om delinquent gedrag te vertonen. Hierdoor zullen volgens deze theorie (ex)-gedetineerden met waardevolle bindingen een kleinere kans hebben om terug te vallen in recidive. Ook bij de invulling van het re-integratietraject speelt de sociologie een rol. Onder andere op basis van de omgeving waarin een ex-gedetineerde zich begeeft, worden eventuele risico's ingeschat en behandeldoelen binnen een re-integratietraject opgesteld (Winters, 2020). De sociale leertheorie van Bandura (1977) stelt dat leren een cognitief proces is en dat mensen nieuw gedrag aanleren door gedrag te observeren en te imiteren. In de context van het onderwerp zouden (ex)-gedetineerden door het volgen trainingen- en cursussen tijdens het re-integratietraject nieuw gedrag kunnen aanleren. Een tweede voorbeeld is dat (ex)-gedetineerden tijdens verlof in aanraking kunnen komen met negatieve rolmodellen. Het observeren en imiteren van deze rolmodellen zou eveneens kunnen resulteren in nieuw crimineel gedrag van gedetineerden. Naast het observeren van gedrag is ook het observeren van straffen en belonen een belangrijke element binnen de sociale leertheorie. De theorie gaat ervan uit dat als bepaald gedrag regelmatig beloond wordt het waarschijnlijk zal aanhouden, maar ook als bepaald gedrag consequent bestraft wordt het waarschijnlijk zal ophouden. Tot slot is het van belang dat (ex)-gedetineerden zelf ook openstaan voor verandering. Volgens de cognitieve transformatietheorie (Giordano, Cernkovich, & Rudolph, 2002) is het de combinatie tussen interne en externe factoren dat maakt dat mensen meer of minder recidiveren. Giordano en collega's (2002) stellen dat mensen enerzijds moeten openstaan voor een nieuwe identiteit, maar anderzijds externe 'hooks for change' nodig hebben, zoals het aangaan van een huwelijk of het vinden van nieuwe baan. Deze externaliteiten kunnen het begin zijn van een nieuwe identiteit en kunnen het begin zijn om te

stoppen met criminaliteit. De zojuist genoemde theorieën worden in het theoretisch kader in hoofdstuk 2 verder toegelicht.

1.3 Maatschappelijke relevantie

Recidive is maatschappelijk relevant omdat veel burgers en bedrijven er slachtoffer van kunnen worden. Enerzijds kan men gevolgen ondervinden op immaterieel vlak, zoals het ervaren van angst en onveiligheid. Anderzijds kunnen mensen en bedrijven op materieel vlak schade ondervinden, zoals het verliezen van goederen, het betalen van hogere verzekeringspremies of het aanschaffen van preventieapparatuur (Moolenaar, Nauta en Van Tulder, 2011). Daarnaast is het plegen van criminaliteit in strijd met de centrale normen en waarden. In de samenleving wordt criminaliteit in zijn geheel afgekeurd, waardoor dit onderwerp hoog op de politieke agenda staat (Graaf en Wiertz, 2019). Ook zijn de kosten van criminaliteit aanzienlijk. Uit onderzoek blijkt dat de totaalsom van criminaliteit jaarlijks zorgt voor een maatschappelijke schade van 20,4 miljard euro. Iets meer dan de helft (51%) bestaat uit vermogenscriminaliteit, 15% uit gewelds- en seksuele misdrijven en 16% uit misdrijven tegen openbare orde en gezag (Moolenaar, Vlemmings, Van Tulder, & De Winter, 2016).

Vaak wordt geschreven over de negatieve impact van recidive op de maatschappij als geheel, maar ook zijn de gevolgen voor de recidivist problematisch. Voor gedetineerden zorgt een gevangenisstraf voor detentieschade, zoals verliezen van een baan, huisvesting en inkomen (Van Loosdregt, 2019). Veel (ex)-gedetineerden kampen met financiële schulden, verslavingsproblematiek, relatieproblemen of hebben een crimineel netwerk. Daarnaast bemoeilijkt een strafblad of het niet krijgen van een VOG het re-integratieproces op de arbeidsmarkt (Van Vliet, 2015). Hierdoor ontstaat er een grotere afstand tussen (ex)-gedetineerden en de maatschappij. Dit sociale isolement kan zorgen voor psychische- en fysieke gezondheidsproblemen. Verder hebben (ex)-gedetineerden te maken met afwijzing in het sociale leven omdat burgers niet graag in contact staan met mensen met een crimineel verleden. Hierdoor kunnen sociale kringen van (ex)-gedetineerden kleiner zijn dan van "normale burgers". Vooral als het gaat om ernstige gewelds- of zedendelicten is er weinig draagvlak vanuit de politiek en maatschappij. In het geval van zedendelicten bestaat er de kans dat er maatschappelijke onrust ontstaat op het moment dat een zedendelinquent gehuisvest wordt (Boone, Van de Bunt, Siegel & Van de Ven, 2014; Moerings, 2011).

De scriptie kent de volgende indeling: in hoofdstuk 2 is het theoretisch kader beschreven. Hierin wordt allereerst een beeld geschetst over de context van het re-integratietraject gevolgd door relevante persoonlijke- en omgevingsverklaringen van recidive. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de methodologische keuzes beschreven. Hierin wordt uiteengezet op welke wijze wordt omgegaan met de data en voor welke analysemethoden is gekozen. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het

onderzoek beschreven. In hoofdstuk 5 wordt in het conclusie- en discussiehoofdstuk antwoord gegeven op de onderzoeksvraag. Tot slot worden adviezen gegeven op basis van de bevindingen uit het onderzoek.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt allereerst een beeld geschetst over de context van het vraagstuk. Deze context bestaat uit een beschrijving van verschillende programma's en onderdelen die deel uitmaken van het re-integratietraject. Vervolgens wordt het proces van indiceren en de risicofactoren die de kwaliteit van het re-integratietraject kunnen beïnvloeden toegelicht. Tot slot worden vanuit de literatuur verschillende verklaringen gegeven voor recidive. Deze verklaringen zijn onderverdeeld in persoonlijk- en omgevingsfactoren van (ex)-gedetineerden en wordt als theoretische basis beschreven. Deze factoren spelen een belangrijke rol bij de invulling van het re-integratietraject.

2.1 Re-integratieprogramma's en risicotaxatie

Het is niet wenselijk dat ex-gedetineerden na detentie terugvallen in recidive. Om de kans op recidive zo klein mogelijk te maken wordt door een samenwerking tussen (ex)-gedetineerden, gemeenten, het gevangeniswezen en ketenpartners zoals reclassering en zorginstellingen gewerkt om invulling te geven aan het re-integratie traject. Re-integratie kan gedefinieerd worden als de overgang tussen detentie en het leven buiten de gevangenis. Er kan van een succesvolle re-integratie worden gesproken als (ex)-gedetineerden niet recidiveren en een goede kwaliteit van leven hebben (Sampson & Laub, 2001). Middels verschillende programma's wordt geprobeerd om de re-integratie van (ex)-gedetineerden in goede banen te leiden. Hieronder volgt een uitwerking van de relevante programma's en onderdelen.

2.1.1 D&R- plan

Bij DJI wordt binnen detentie gewerkt met het zogenaamde detentie- en re-integratieplan (D&R-plan). In het D&R- plan wordt vanaf dag één op een gestroomlijnde manier informatie verzameld over de gedetineerde, zoals wat het verleden is, wat voor persoon het is, mogelijk schulden, het hebben van werk, de thuissituatie en de psychische of medische hulp die de gedetineerde mogelijk nodig heeft (DJI, 2021). Ook tijdens detentie wordt informatie verzameld in het D&R-plan. Middels een centraal bestand wordt door alle betrokken medewerkers bijgehouden hoe iemand zich gedraagt, wat iemand vertelt en welke activiteiten gedetineerden volgen (DJI, 2021). Om een beeld te schetsen over het desbetreffende re-integratietraject, wordt in onderstaand voorbeeld het volledige traject toegelicht.

Het re-integratietraject staat centraal wanneer gedetineerden terugkeren in de samenleving (Reclassering Nederland, 2021). Binnen de penitentiaire inrichting wordt een integrale aanpak ontwikkeld in samenwerking met andere ketenpartners, om vervolgens invulling te geven aan het traject. Het D&R-plan bij Reclassering Nederland kent verschillende fasen en ziet er als volgt uit:

- Dag 1: op de eerste dag wordt er een geautomatiseerde melding van detentie gestuurd naar de gemeente waar de gedetineerde staat ingeschreven. Indien de gemeente betrokken wil worden bij het re-integratieplan van de gedetineerde, kunnen zij contact leggen met de desbetreffende penitentiaire inrichting en vragen naar de betrokken casemanager. Er zijn binnen PI hiervoor speciale groepsmailboxes voor casemanagers beschikbaar.
- Binnen 2 weken: nieuwe gedetineerden worden bij de integrale intake gescreend. Dit proces voeren de meeste PI's uit op een vast dagdeel in week 2. Tijdens de integrale intake kunnen ketenpartners samen in gesprek met de gedetineerde. De casemanager onderzoekt welke behoeften er zijn betreft ondersteuning en signaleert op basis van de aandachtsgebieden voor het re-integreren (5 basisvoorwaarden, sociaal netwerk en herstel). De uitkomsten legt de casemanager vast in een concept D&R-plan. Ook wordt de gemeente geïnformeerd op basis van de 5 voorwaarden middels het informatieblad 'gemeenten voor (ex)-gedetineerden.' Als het nodig wordt geacht kan de casemanager vanuit PI ook Reclassering Nederland, de Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG) en het Leger des Heils Jeugdbescherming (3RO) informeren voor zaken zoals toezicht door reclassering na detentie.
- Week 3 of 4: als het screeningsproces is afgerond wordt er een eerste trajectgesprek ingepland om gezamenlijk met de gedetineerde een D&R- plan op te stellen. Hierin worden concrete re-integratiedoelen- en acties geformuleerd. Indien gewenst kunnen ketenpartners aansluiten bij het (online) trajectgesprek. Hierdoor is ervoor ketenpartners de mogelijkheid om hun zienswijze en informatie van het traject toe te lichten. Het Multi-Disciplinair Overleg (MDO) is verantwoordelijk om na het eerste trajectgesprek het D&R-plan op te stellen.
- Gedurende detentie: nadat het D&R-plan is opgesteld, vindt er een zeswekelijks trajectgesprek plaats om de voortgang van het plan te bespreken. Het gesprek zal gezamenlijk met de gedetineerde en eventueel met betrokken partners plaatsvinden. Het bespreken van de voortgang is een belangrijk onderdeel. Hierin wordt inzichtelijk of doelen en acties zijn behaald, doelen aangepast moeten worden of dat er nieuwe afspraken over begeleiding nodig zijn. Indien nodig stelt het MDO een nieuw D&R-plan op.
- Verlof en detentiefasering: het faseringstraject is een onderdeel van het D&R-plan. Op basis van de geformuleerde doelen en acties in het D&R-plan, werkt de gedetineerde gericht toe naar vrijheden. Het is mogelijk dat de gedetineerde onder bepaalde voorwaarden verlof kan aanvragen om te werken aan zijn of haar re-integratiedoelen. Op basis van het D&R-plan kan de inzet ook een klinische behandelsetting, verblijfszorg, extramuraal arbeid of een Penitentiaal Programma zijn. Het is mogelijk dat bij de uitvoering van deze vrijheden de reclassering of gemeente betrokken zijn.

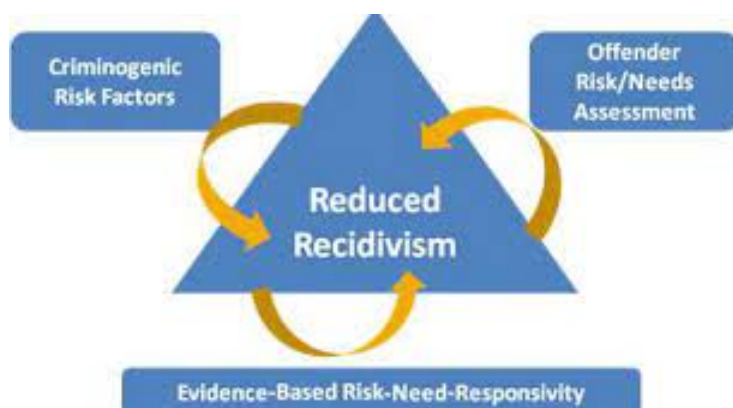
- Naderen einde detentie: bij goede nazorg is het belangrijk dat voor de datum van invrijheidstelling de overdracht plaatsvindt naar ketenpartners. Het is afhankelijk van de beschikbare tijd of de overdracht middels het trajectgesprek zal plaatsvinden. Indien de tijd beperkt is, kijken de casemanagers in overleg met ketenpartners op welke wijze de overdracht wordt uitgevoerd.
- Einde detentie: na detentie ontvangt de gemeente een geautomatiseerde melding dat de gedetineerde burger in vrijheid is gesteld (Reclassering Nederland, 2021).

2.1.2 Penitentiair programma (PP)

Om een goede terugkeer in de samenleving te realiseren, is het voor gedetineerden mogelijk om aan het eind van een gevangenisstraf in aanmerking te komen voor een penitentiair programma (PP). Met dit programma kunnen gedetineerden het laatste deel van een gevangenisstraf buiten de gevangenis uitzitten. Hierbij staan gedetineerden vaak onder toezicht van Reclassering Nederland waarbij gebruikt wordt gemaakt van elektrische monitoring, zoals het inzetten van een enkelband. Dit maakt het mogelijk voor gedetineerden om geleidelijk te wennen aan een terugkeer in de samenleving. Voordat gedetineerden kunnen deelnemen aan het PP, moet aan verschillende voorwaarden worden voldaan. Reclassering Nederland beoordeelt allereerst of gedetineerden in aanmerking komen voor het PP. Andere voorwaarden zijn een geschikte huisvesting en een dagbesteding van minimaal 26 uur per week. De dagbesteding moet gericht zijn op het verrichten van arbeid, het volgen van een opleiding of het ondergaan van een behandeling. Als gedetineerden zich tijdens PP onttrekken aan gemaakte afspraken, komt het programma direct te vervallen en moet de volledige gevangenisstraf worden uitgezeten (Reclassering Nederland, 2020).

2.1.3 Risicotaxatie

Het doel van Reclassering Nederland is het verminderen en voorkomen van crimineel gedrag. Hierdoor is het van belang om het recidiverisico van (ex)-gedetineerden in kaart te brengen. Een veel gebruikt model voor het taxeren van het recidiverisico en het monitoren van veranderingen in risicogedrag is het Risk-Need-Responsivity model, ofwel het RNR-model. Uit onderzoek blijkt dat het model de afgelopen decennia een groot aandeel heeft gehad bij het verbeteren van interventies in het ambulante forensische veld (Andrews & Bonta, 2007). Het RNR-model vormt in dit werkveld de basis van de meeste rehabilitatie en behandelingsprogramma's voor (ex)-gedetineerden en legt de focus voornamelijk op risicomanagement en terugvalpreventie (Andrews & Bonta, 2007). Het model bestaat uit drie basisprincipes: risico- de zorgbehoefte- en het responsiviteitsprincipe. Middels een visuele weergave wordt hieronder in figuur 1 het RNR-model weergegeven. Vervolgens wordt ieder principe los van elkaar toegelicht.

Figuur 1: RNR-model

Het eerste beginsel is het risicobeginsel (risk). Bij dit beginsel is het uitgangspunt dat interventies meer effectief zijn indien de intensiteit van de interventie wordt afgestemd op het risiconiveau van cliënten (Van der Put et al., 2011). In andere woorden: hoe hoger het recidiverisico van (ex)-gedetineerden, des te langer de behandeling dient duren. Uit onderzoek blijkt dat een intensieve behandelingen averechts werken voor (ex)-gedetineerden met een laag recidiverisico en zelfs kan leiden tot een stijging (Bonta e.a, 2000). Het tweede beginsel is het zorgbehoeftebeginsel (needs). Dit beginsel stelt dat een interventie effectiever is wanneer deze gericht is op de specifieke, beïnvloedbare dynamische risicofactoren (Höing, 2015, p. 86), ofwel de criminogene factoren welke samenhangen met recidive. Indien interventies specifiek aansluiten bij criminogene risicofactoren, kan het recidiverisico met 19% worden verlaagt, terwijl interventies bij niet-criminogene factoren het recidiverisico met 1% kan laten toenemen (Andrews & Bonta, 2007). Het derde en laatste beginsel is het zogeheten responsiviteitsbeginsel (responsivity). Dit beginsel gaat ervanuit dat een interventie effectiever is naarmate deze beter aansluit bij de motivatie, leerstijl en intellectuele capaciteiten van (ex)-gedetineerden (Andrews et al, 1990; Lowenkamp, Latessa & Holsinger, 2005). Dit wordt onderbouwd door De Boer en Noom (2005), zij stellen dat het effect van interventies afhangt van de mate van motivatie van de cliënt zelf. Het is daardoor belangrijk dat (ex)-gedetineerden een responsief programma volgen. Volgens Andrews & Bonta (2007) verliezen cliënten met een niet-responsief programma sneller hun motivatie waardoor de kans op een succesvolle behandeling afneemt.

Ondanks dat het RNR-model een groot aandeel heeft gehad bij behandelingen in de ambulante forensische zorg, is er ook kritiek. Deze kritiek komt voort uit het Good Lives Model, welke is ontstaan als alternatieve benadering voor het RNR-model (Ward, 2002; Ward & Stewart, 2003; Ward & Gannon, 2006). Op grond van het GLM bevat het RNR-model verschillende complicaties. De

grootste kritiek komt volgens de auteurs doordat de focus op de criminogene factoren wel *noodzakelijk* is, maar een niet *voldoende* voorwaarde geeft voor een effectieve behandeling (Ward & Gannon, 2006; Ward, Melsner & Yates, 2007). In andere woorden is de focus op risicobeheersing belangrijk, maar dit geeft geen garantie of (ex)-gedetineerden gemotiveerd zijn om het behandeltraject te voltooien. Doordat individuen die een behandeling niet afmaken vaker terugvallen in recidive, dan individuen die een behandeling voltooien (Hanson & Bussiere, 1998), is het van belang dat er extra ruimte moet zijn aan het motiveren van patiënten in het behandeltraject. Daarnaast is er kritiek op het RNR-model doordat patiënten vaak in behandelstromingen en risicocategorieën worden geplaatst, waardoor er weinig aandacht geschonken wordt aan individuele waarden en behoeften (Ward, Gannon & Yates, 2008). Hiermee wordt de focus op de responsiviteit teniet gedaan. Met het GLM is er meer algemene rehabilitatietheorie ontwikkeld, welke toegepast kan worden op alle type delinquenten, maar voornamelijk op seksuele delinquenten (Whitehead, Ward & Collie, 2007).

Het diagnostisch instrument dat bij Reclassering Nederland centraal staat is de Recidive Inschattings Schalen (RISc) (Reclassering Nederland, 2021). In vergelijking met het RNR-model en GLM, zijn er enkel overeenkomsten te zien tussen de verschillende elementen bij het RNR-model. Het instrument gaat voornamelijk uit van het risico- en responsiviteitsprincipe, wat in de praktijk betekent dat de reclasseringsmedewerker bepaalt hoe hoog de kans is op recidive, welke criminogene factoren de kans op recidive vergroten en welke behandelingen ingezet kunnen worden om deze kans te verkleinen. Daarnaast richt de RISc zich op de mogelijkheden bij (ex)-gedetineerden om hun gedrag te veranderen (responsiviteit), wat eveneens overeenkomt met het RNR-model. Om de recidivekans zo nauwkeurig mogelijk in te schatten houdt Reclassering Nederland rekening met twaalf criminogene factoren: (1) delictgeschiedenis (2) huidig delict (3) huisvesting en wonen (4) opleiding, werk en leren (5) inkomen en omgaan met werk (6) relaties partner/gezin (7) relaties met vrienden (8) drugsgebruik (9) alcoholgebruik (10) emotioneel welzijn (11) denkpatronen, gedrag en vaardigheden (12) houding. Met deze criminogene factoren wordt een dossier opgebouwd waar uiteindelijk een integrale conclusie gegeven wordt over de risico's, criminogene factoren en responsiviteit. Op basis van de uitkomst bepaalt de reclasseringsmedewerker welke behandelingen of activiteiten nodig zijn om de recidivekans te reduceren.

Door bovenstaande programma's en onderdelen wordt getracht om een succesvolle terugkeer naar de samenleving mogelijk te maken voor (ex)-gedetineerden. In dit onderzoek wordt middels deelvraag 1 de ervaringen omtrent het re-integratietraject vanuit verschillende perspectieven onderzocht. Hierbinnen is aandacht voor verschillende re-integratieprogramma's, re-integratieonderdelen en de samenwerking.

2.2 Het proces van indiceren

Het indiceren van zorg is een belangrijk onderdeel binnen het re-integratietraject. Een indicatiestelling is de zorgbehoefte en eventuele beveiligingsnoodzaak van de justitiabele vast te stellen. Het doel hiervan is om passende zorg te realiseren (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019). Dit moet ervoor zorgen dat (ex)-gedetineerden op een weloverwogen wijze kunnen terugkeren in de maatschappij, waar de kans op recidive zo klein mogelijk is. De invulling van dit proces is maatwerk doordat de zorgbehoefte afhankelijk is van het criminele verleden en de persoonlijke omstandigheden van (ex)-gedetineerden.

Het proces van indiceren neemt een belangrijke plaats in het uitvoeren van het re-integratietraject. Bij (ex)-gedetineerden met een verslaving of psychische stoornis is het uitzitten van een straf niet voldoende. Zij hebben vaak passende hulp nodig zoals het volgen van therapie. Bij het toepassen van forensische zorg moeten indicatiestellingen worden aangevraagd. Hierdoor neemt het proces van indiceren een belangrijke plaats in bij het verantwoord re-integreren van (ex)-gedetineerden (Reclassering Nederland, 2020). Door zowel de urgentie van het proces als de beschreven knelpunten die gepaard gaan met het proces van indiceren (zie hoofdstuk 1, pagina 3), focust deelvraag 2 van dit onderzoek zich specifiek op de ervaringen van professionals en (ex)-gedetineerden wat betreft het proces van indiceren binnen het re-integratietraject

2.3 Risicofactoren

2.3.1 Statische risicofactoren welke van invloed zijn op re-integratie

Volgens Andrews & Bonta (1994) hebben (ex)-gedetineerden te maken met verschillende risicofactoren tijdens het re-integreren. Zij maken onderscheid tussen statische en dynamische risicofactoren (Andrews & Bonta, 1994). Statische risicofactoren zijn te herkennen doordat deze niet te beïnvloeden zijn door een behandeling. Voorbeelden hiervan zijn demografische kenmerken als geslacht en leeftijd, de familiegeschiedenis, een gebrekkig ouderlijk toezicht of een langdurige geschiedenis van antisociaal gedrag (Gendreau, Little & Goggin, 1996; Andrews & Bonta, 2003; Hanson & Morton-Bourgon, 2005). Deze statische en historische kenmerken zijn volgens Andrews & Bonta (1994) betrouwbaar en consistente voorspellers van recidivegedrag. Doordat de geschiedenis niet kan worden ingehaald, kunnen deze risicofactoren de kans op een succesvolle re-integratie verminderen.

2.3.2 Dynamische- en beschermende risicofactoren welke van invloed zijn op re-integratie

Naast statistische risicofactoren waar geen invloed op uitgeoefend kan worden, zijn dynamische risicofactoren vaak wel te beïnvloeden door een behandeling. In de literatuur wordt bij dynamische risicofactoren onderscheid gemaakt tussen acute- en stabiele risicofactoren (Harris et al., 1998). Acute dynamische factoren zijn te herkennen doordat ze snel en soms buiten de invloed van de

pleger kunnen veranderen, zoals de toegang die (ex)-gedetineerden hebben tot een potentieel slachtoffer, afwijzing van begeleiding of het wegvallen van sociale steun. Door de directe aanleiding tot een mogelijk delict worden deze factoren als signaal gezien voor acuut delictgevaar. In het kader van recidive is er wel een kanttekening: acute risicofactoren hebben een minimale voorspellende waarde voor de lange termijn (Hanson, 2000; Hanson & Harris, 2001). Hierdoor kunnen gerichte interventies beter worden ingezet om een snelle verandering in het gedrag van (ex)-gedetineerden te verwezenlijken. In tegenstelling tot acute dynamische risicofactoren, zijn stabiele dynamische factoren wel beïnvloedbaar op de lange termijn. Voorbeelden hiervan zijn middelengebruik, een zinnige dagbesteding of het hebben van een persoonlijkheidsstoornis (Hanson & Harris, 2001). Deze stabiele factoren zijn belangrijk voor het bepalen van de richting van een behandeling omdat deze factoren het recidiverisico verlagen (Andrews & Bonta, 1994). Ook moet er, naast dynamische risicofactoren, rekening worden gehouden met beschermende factoren. Uit een studie van Domburgh, de Rooter en Doreleijers (2004), die een studie deden naar de risicofactoren van recidive bij delinquenten, zijn er zowel dynamische risico's als beschermende factoren welke een essentiële rol speelt bij de recidivekans. Hieronder wordt middels een brede uiteenzetting de volgende dynamische- en beschermende risicofactoren verder toegelicht: middelengebruik, motivatie, familie en werk.

Middelengebruik

Er wordt geschreven over middelengebruik omdat het veel aspecten raakt in het menselijke leven. Enerzijds kan het zorgen voor plezier, genot en opwindning, maar anderzijds kan het ook leiden tot ruzie, verslaving of delinquentie (Kersenmaker, Meersten, Noorlander & Vervaeke, 2015). Uit het justitiële systeem blijkt dat er een omvangrijke groep (ex)-gedetineerden bestaat, welke delicten hebben gepleegd die in direct verband staan met middelengebruik. Uit onderzoek blijkt dat 60 tot 80 procent van alle criminele activiteiten gerelateerd zijn aan verslaving (Deitch, Koutsenok & Ruiz, 2000). Het gebruik van middelen beïnvloedt het voelen, denken en waarnemen van mensen (Geirneart & Lambrechts, 2004). Dit zorgt ervoor dat bij gebruik de zelfbeheersing en cognitieve vaardigheden van de gebruiker negatief worden beïnvloed, waardoor mensen zich irrationeel, prikkelbaar of gewelddadig kunnen gedragen (Bean, 2008). In het kader van criminaliteit verhogen deze omstandigheden de recidivekans doordat herhaaldelijk een verband is aangetoond tussen de afname in middelengebruik en de afname in criminele recidive (Gossop et al., 2005). Daarnaast worden drugsgebruikers geassocieerd met andere drugsgebruikers (Karberg & James, 2005). Door dit verbindende effect kunnen re-integrerende (ex)-gedetineerden terecht komen in een omgeving met andere drugsgebruikers, waardoor er een grotere kans is op recidive. Ook worden in verschillende internationale studies verbanden tussen het gebruik van middelen en recidive aangetoond. In een grote meta-analyse met 45 studies blijkt drugs- en alcoholmisbruik significante voorspellers zijn voor

recidive (Dowden & Brown, 2002), maar ook bij kwalitatief onderzoek in Canada en het Verenigd Koninkrijk wordt dit beeld bevestigd (Maruna, 2001) (Zamble & Quinsey, 1997).

Motivatie

Gedetineerden hebben zelf de leiding tijdens het verloop van het re-integratietraject (Reclassering Nederland, 2021). Het vergt van (ex)-gedetineerden een grote inspanning om te werken aan hun persoonlijke problemen. Sommige wetenschappers beweren dat verandering niet zal plaatsvinden tenzij delinquenten de motivatie hebben om te veranderen (Gideon, 2010). Volgens Ryan & Deci (2008) is de bereidheid en motivatie de motor van het veranderproces. Anderen beweren dat motivatie alleen niet voldoende is om gedragsverandering mogelijk te maken. Op basis van de cognitieve transformatietheorie (Giordano, Cernkovich & Rudolph, 2002) hebben (ex)-gedetineerden naast de wil om te veranderen, ook bepaalde sociale omstandigheden nodig, zoals het hebben van een partner of een baan om verandering mogelijk te maken. Deze zogenaamde “hooks for change” kunnen gezien worden als katalysator van het veranderproces en zullen verder besproken worden in paragraaf 2.5.

Familie

Op het moment dat gedetineerden de gevangenis verlaten vallen zij vaak terug op hun familie voor huisvesting, sociale steun of financiële opvang (Visher et al., 2008). Volgens Sampson & Laub (2003) kunnen zinvolle familierelaties ervoor zorgen dat (ex)-gedetineerden niet kiezen voor criminaliteit. Daarnaast kunnen een huwelijk of kinderen de kosten verhogen en de motivatie vergroten om criminele activiteiten te vermijden. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het hebben van zinvolle familierelaties geassocieerd is met minder recidive (Farrel, 2005; Shinkfield & Graffam, 2009; Zamble & Quinsey, 1997).

Werk

Een baan kan fungeren als een centrale daginvulling en geeft betekenis aan het dagelijkse bestaan (Sampson & Laub, 2003). Het zorgt naast inkomen, ook voor structuur, verantwoordelijkheden en een bepaalde mate van volwassenheid (Sampson & Laub, 2003). Sampson & Laub (2003) stellen dat naarmate (ex)-gedetineerden meer binding krijgen met werk, en werk een centrale rol inneemt in het leven, dat het kiezen voor criminaliteit steeds minder aantrekkelijk wordt. Dit komt doordat werk een niet-criminele identiteit bevordert en werknemers dwingt tot meer conformerend gedrag (Sampson & Laub, 2003); (Warr, 1988). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat de zingeving die het werk biedt, de sociale bindingen die een werknemer opdoet met collega's en de prosociale rol als werknemer ervoor zorgt dat (ex)-gedetineerden niet terugvallen in recidive (Wright & Cullen, 2004); (Warr, 1998).

2.4 Verklarende theorieën

Waarom kiest de ene (ex)-gedetineerde ervoor om uit de criminaliteit te stappen en valt de ander terug in recidive? Binnen de criminologie wordt er vanuit verschillende theorieën gezocht naar een antwoord op deze vraag. In deze scriptie wordt onderscheid gemaakt tussen de persoonlijke- en omgevingsfactoren, welke van invloed kunnen zijn op recidive. Hieronder wordt middels verschillende theorieën de verklarende mechanismen beschreven voor het wel of niet opnieuw uitvoeren van criminele activiteiten.

2.4.1 Persoonlijke factoren

2.4.1.1 *De cognitieve transformatietheorie*

Volgens Giordano, Cernkovich & Rudolph (2002) zijn cognitieve veranderingen noodzakelijk voor veranderingen in menselijk gedrag. In deze theorie wordt de menselijke keuzevrijheid en cognities van een persoon gecombineerd. Cognitieve theorieën rond de keuzevrijheid van een persoon zijn gericht op de werking van het menselijk brein in termen van keuzes. Het gedachtengoed achter deze theorie is dat crimineel gedrag wordt beïnvloed door gedragingen zoals de manier van denken. Giordano, Cernkovich & Rudolph (2002) beweren dat relaties in staat zijn om menselijke gedragingen te veranderen die niet langer samen gezien kunnen worden met crimineel gedrag (Weaver, 2012). Door op elementen uit de omgeving van een individu verder te bouwen, zoals de invloed van een partner of het hebben van een baan, kunnen deze relaties veranderingen teweegbrengen.

In de theorie worden vier verschillende cognitieve transformaties beschreven. Allereerst moet er sprake zijn van een cognitieve openheid om te veranderen. Hierin moet het individu welwillend zijn en zich oprecht openstellen voor verandering. Daarnaast zijn er “hooks for change” nodig, ofwel de mogelijkheden om te veranderen voor een persoon. In deze fase ligt de focus op de wederkerige relatie tussen een persoon en zijn omgeving. De mogelijkheden die een persoon aangereikt krijgt om te veranderen, kan gezien worden als mechanisme om de stap naar verandering te zetten. Een voorbeeld hiervan is een huwelijk. Het huwelijk kan voor een persoon het keerpunt zijn om criminaliteit definitief halt toe te roepen. De volgende transformaties hebben geen betrekking op de individuele mentale processen, maar worden gestimuleerd door de “hooks for change”. Het is hierin belangrijk dat het individu de verandering als positief ervaart en de discrepantie tussen veranderingen opmerkt (Giordano, Cernkovich & Rudolph, 2002). De derde transformatie begint pas op het moment dat het individu het vermogen heeft om zijn nieuwe identiteit te visualiseren en te accepteren. In dit proces moet het individu zichzelf anders gaan zien en het leven van een crimineel achterlaten. In de vierde en laatste fase van de transformatie staat de perceptie op crimineel gedrag en levensstijl centraal. Het transformatieproces kan als volledig worden beschouwd als het individu crimineel gedrag niet meer als relevant ziet.

2.4.1.2 Zelfcontroletheorie

Volgens de zelfcontroletheorie Gottfredson & Hirshi (1990) is de mate van zelfcontrole een van de belangrijkste voorspellers van crimineel gedrag. Voor het ontstaan van zelfcontrole moet worden teruggegaan naar de kindertijd van mensen. Ouders en leraren die een kind adequaat controleren, corrigeren of bestraffen, kunnen bijgedragen aan positieve ontwikkeling van zelfcontrole. Wel moet er een kanttekening gemaakt worden: sommige kinderen worden geboren met minder zelfcontrole. Een voorbeeld hiervan is een persoon met een lager intelligentieniveau (Junger et al., 1995). Mensen met een lager intelligentieniveau kunnen zich in de basis minder inleven in de gevoelens van anderen. Dit zorgt ervoor dat deze mensen eerder geneigd zijn om risicogedrag te vertonen. Ook is het ontwikkelen van een affectieve band met een kind een belangrijk onderdeel bij het ontwikkelen van zelfcontrole (Gottfredson & Hirshi, 1990). Een lage zelfcontrole kan gekarakteriseerd worden door risicogedrag, impulsiviteit, onverschilligheid, voorkeur voor eenvoudige taken, gerichtheid op fysieke activiteiten (Pauwels & Svensson, 2012). Deze eigenschappen zorgen ervoor dat mensen met minder zelfcontrole vatbaarder zijn om behoeften zo snel mogelijk en desnoods op strafbare wijze te verwezenlijken (Weerman, 2001). Afwijkend crimineel gedrag kan gekenmerkt worden door de eenvoudig bereikbare beloningen die dat opleveren, zoals spanning, status en geld. Vergeleken met niet-crimineel gedrag zullen deze beloningen in de basis veel langer op zich laten wachten. In relatie tot recidive is het aannemelijk dat (ex)-gedetineerden met minder zelfcontrole eerder geneigd zijn om criminele handelingen te verrichten, waardoor zij een grotere kans hebben op terugval in recidive.

Dit geldt in het bijzonder voor jongere (ex)-gedetineerden. Tijdens de puberteit en de transitie naar volwassenheid is het brein nog volop in ontwikkeling (Gottfredson & Hirshi, 1990). Doordat het gedeelte in het brein dat verantwoordelijk is voor zelfcontrole nog niet maximaal ontwikkeld is, hebben jonge (ex)-gedetineerden een grotere kans om terug te vallen in recidive. Dit is onder andere terug te zien aan de Age-Crime curve (Moffit, 1993), waarin op basis van zelfrapportages en politieregistraties jongeren veruit het meest verantwoordelijk zijn voor crimineel gedrag.

2.5 Omgevingsfactoren

2.5.1 Sociale leertheorie

Veel personen kiezen voor criminaliteit omdat meerdere mensen in de omgeving actief zijn in deze wereld en hier een voorbeeld aan nemen. Dit kan worden verklaard vanuit de sociale leertheorie van Burgess & Akers (1966). Uit hun onderzoek blijkt dat delinquent gedrag afhankelijk is van de reacties die een persoon krijgt uit de sociale omgeving (Burgess & Akers, 1966). Wanneer crimineel gedrag van een ex-gedetineerde wordt afgekeurd, dan is de kans groter dat het gedrag wordt aangepast. Als dit gedrag niet wordt afgekeurd door de omgeving, dan leert het individu dat crimineel gedrag wordt

geaccepteerd. Het aanleren van crimineel gedrag loopt middels twee mechanismen. Het eerste mechanisme is de *vicarious reinforcement*. Dit betekent dat het gedrag wordt aangeleerd door het observeren van reacties op gedragingen van anderen. Het tweede mechanisme is *direct enforcement*. Hierin zijn reacties van mensen uit de directe omgeving leidend voor gedragsverandering of voor het eigen gedrag (Burgess & Akers, 1966; De Cuyper, Weerman & Ruiters, 2009). Bandura (1977) heeft het model van Burgess & Akers (1966) aangevuld. Hij schetst dat individuen anderen uit de omgeving imiteren omdat er onzekerheid heerst over de normen in de sociale omgeving. Volgens een eerste mechanisme stelt een individu het gedrag af, aan de geldende normen en consequenties van eerdere ervaringen, de zogenaamde *enactive learning*. Volgens het tweede mechanisme, de zogenaamde *vicarious learning*, leert een individu door andere individuen te observeren (Bandura, 1977). Het verschil tussen beide theorieën is dat Burgess & Akers (1966) uitgaan van de reacties uit de directe omgevingen die verantwoordelijk zijn voor het gedrag van een individu. Bandura (1977) verklaart het gedrag vanuit het imitatie-mechanisme.

Onder rolmodellen kunnen ook ouders worden verstaan. Criminele ouders hebben een sterke invloed op de criminele loopbaan van hun kinderen. Volgens de leeftijdsgebonden sociale controle theorie van (Sampson & Laub, 1993) verminderen sterke banden met ouders en familie, het plegen van crimineel gedrag. Naast het indirecte effect van zelfcontrole, hebben ouders ook een direct effect op het criminele gedrag van hun kinderen. Uit onderzoek blijkt dat kinderen van wie de vaders crimineel gedrag vertonen, een grotere kans hebben om dit gedrag te kopiëren, dan kinderen van wie de vader alleen kleine misdrijven heeft begaan (Sampson & Laub, 1993). Hierdoor kan het hebben van criminele ouders een negatieve invloed hebben op een succesvolle terugkeer in de maatschappij voor (ex)-gedetineerden.

2.5.2 Gelegenheidstheorie

Volgens de gelegenheidstheorie (Cohen & Felson, 1979) is de gelegenheid die een persoon heeft juist de belangrijkste oorzaak van criminaliteit. Er wordt verondersteld dat delinquent gedrag vooral wordt veroorzaakt door de actuele situatie waarin in een individu zich begeeft en minder vanuit persoonlijke kenmerken (Van der Laan & Blom, 2005). Op basis van deze benadering wordt criminaliteit verklaard vanuit drie elementen; een aantrekkelijk doelwit, een gemotiveerde dader en de afwezigheid van adequaat toezicht (Cohen & Felson, 1979). Er wordt gesteld dat deze drie elementen aanwezig moeten zijn voordat een individu criminele handelingen verricht. De theorie stelt dat iedereen in de basis gemotiveerd kan worden voor het plegen van criminele handelingen. De essentie van de bewijsvoering van Cohen & Felson (1979) zijn de veranderingen in het patroon van het dagelijkse leven, zoals de grote economische en sociale groei afgelopen decennia. Hierdoor zijn er meer aantrekkelijke doelwitten en is de gelegenheid voor het plegen criminaliteit

toegenomen. In de omgeving is dit bijvoorbeeld zichtbaar in de toenemende individualisering. Een ander voorbeeld is het afnemende ouderlijke toezicht bij jongeren naar mate zij ouder worden, waardoor er meer gelegenheid voor crimineel gedrag ontstaat. Ook kunnen mensen in bepaalde milieus bevriend raken met delinquenten, waardoor zij sneller gemotiveerd worden om crimineel gedrag te vertonen.

Als gedetineerden de gevangenis mogen verlaten is het van groot belang om tijdens de resocialisatiefase op het rechte pad te blijven. Paragrafen 2.3, 2.4 en 2.5, geven een brede uiteenzetting van risicofactoren en onderliggende theorieën die van invloed zijn op de re-integratie van (ex)-gedetineerden. In deelvraag 3 van dit onderzoek staat de resocialisatiefase centraal waarin wordt onderzocht welke ervaringen er zijn omtrent deze fase onder professionals en (ex)-gedetineerden zelf nadat zij de gevangenis hebben verlaten.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk worden de methodologische keuzes geschetst. Ook geeft het hoofdstuk een beschrijving van de wijze waarop de data is verkregen en verwerkt. Allereerst wordt informatie gegeven over keuze voor kwalitatief onderzoek en het interpretatieve paradigma. Vervolgens worden de methoden voor dataverzameling en data-analyse toegelicht. Tot slot wordt er aandacht besteedt aan de ethische kwesties en de *trustworthiness* in het onderzoek (Lincoln & Guba, 1989).

3.1 Benadering en opzet van het kwalitatieve onderzoek

Dit onderzoek is opgezet vanuit het interpretatieve paradigma. Op basis van de hoofdvraag is er gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode waarbij gebruik is gemaakt van interviews en transcripten. In de volgende paragraaf wordt een toelichting gegeven op het interpretatieve paradigma en het kwalitatieve onderzoek.

Het interpretatieve paradigma gaat er vanuit dat er geen eenduidige realiteit en objectiviteit bestaat. Kwalitatief onderzoek sluit hierbij aan omdat deze vorm van onderzoek toestaat om zaken vanuit het perspectief van de participanten te zien en welke interpretaties en meningen zij geven aan gebeurtenissen, gedrag en objecten (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Kwalitatief onderzoek maakt het mogelijk om motivaties, ervaringen en overtuigingen gedetailleerd te onderzoeken. Daarnaast is het gericht op het interpreteren van relationele, sociale en ervaringsverschijnselen welke voorkomen in een bepaalde context. In dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode omdat deze methode de mogelijkheid biedt om inzicht te krijgen in opvattingen en achterliggende overtuigingen van reclasseringsmedewerkers, professionals uit PI, Zienn en (ex)-gedetineerden. Op basis van de onderzoeksvraag *“Hoe wordt het re-integratietraject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit de penitentiaire inrichting gaan resocialiseren vanuit verschillende perspectieven ervaren?”*, is het voor dit onderzoek van belang om erachter te komen welke ervaringen de verschillende participanten hebben omtrent het re-integratietraject.

3.2 Methode van dataverzameling

3.2.1 Semigestructureerde diepte-interviews

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van semigestructureerde diepte-interviews. Diepte-interviews helpen bij het begrijpen emoties, beslissingen, overtuigingen en de context waarin mensen iets ervaren (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Dit betekent dat er vooropgestelde onderwerpen zijn opgenomen, maar dat er ook ruimte was voor het doorvragen en eigen inbreng van participanten. Hierdoor was het mogelijk om ook andere belangrijke onderwerpen te bespreken die niet waren opgenomen in het interviewschema. Er is gekozen voor een semigestructureerd interviewschema omdat deze methode beter aansluit bij het explorerende karakter van dit onderzoek. Er moet

opgemerkt worden dat het theoretisch kader niet volledig ten grondslag ligt aan het interviewschema. De interviewschema's zijn opgesteld op basis van de geformuleerde deelvragen, praktijkervaring bij Reclassering Nederland en aanvullende theorieën (zie paragraaf 3.2.2). Dit geeft de onderzoeker de mogelijkheid om te begrijpen, te ontdekken en te interpreteren wat zich afspeelt in de onderzoekscontext (Blaikie, 2000). De theorieën zijn meegenomen als *sensitizing concepts* en vormen dus niet alleen het uitgangspunt. *Sensitizing concepts* is manier van kijken naar data, wanneer het verloop van het onderzoek onbekend is (Hoonard, 1997). Het zijn theorieën welke de onderzoeker een algemeen inzicht en werkrichting geven op welke wijze tot op een waarheid gebaseerde uitkomst gekomen kan worden (Blumer, 1954).

3.2.2 Operationalisatie interviewschema

Er zijn twee interviewschema's ontwikkeld, één voor de professionals van Reclassering Nederland, DJI en Zienn (zie Bijlage 1) en de ander voor (ex)-gedetineerden (zie bijlage 2). De reden hiervoor is dat enerzijds over (ex)-gedetineerden en anderzijds met (ex)-gedetineerden wordt gesproken. Hierom zijn de vraagstellingen aangepast aan de desbetreffende doelgroep. Daarnaast wordt het proces van indiceren (deelvraag 2) minder uitvoerig besproken bij interviews met (ex)-gedetineerden omdat zij inhoudelijk hierover minder kunnen vertellen. Het verschil tussen beide schema's is dat bij het interviewschema voor medewerkers van Reclassering Nederland, DJI en Zienn ook aandacht is voor de onderlinge samenwerking met betrokken ketenpartners. Het schema voor (ex)-gedetineerden beperkt zich meer tot welke ervaringen zij hebben met Reclassering Nederland omtrent het re-integratietraject en de resocialisatiefase. De interviewschema's zijn beide gecontroleerd door zowel de interne als externe scriptiebegeleider. Na deze controles zijn er aanpassingen gedaan door onder andere probes toe te voegen en de vraagstellingen te personaliseren.

De interviewschema's hebben gediend als hulpmiddel tijdens het afnemen van de interviews. Ieder interview startte met een introductie waarin de interviewer zich voorstelde, een extra toelichting gaf over het onderwerp en toestemming vroeg voor verschillende ethische aspecten, zoals het opnemen van het interview. Eerst werden een aantal openingsvragen gesteld, zoals de naam, leeftijd en eventueel het aantal dienstjaren van de participant. Vervolgens werd overgegaan op de kern. Na ieder interview werd de participant bedankt voor zijn of haar bijdrage, werd het vervolg van het onderzoek toegelicht en was er ruimte voor eventuele opmerkingen en vragen.

De deelvragen van het onderzoek en aanvullende theorieën vormen de basis van de vragen van het interviewschema. Allereerst wordt het re-integratietraject en het proces van indiceren in het interviewschema uitgevraagd. De vragen zijn gebaseerd op beschrijvingen van verschillende programma's en onderdelen. Op basis van rapporten waren er aanwijzingen dat de samenwerking

binnen het re-integratietraject en het proces van indiceren niet optimaal verliep (RSJ, 2017; Boschman, Teerlink & Weijters, 2020; Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019). Om deze reden zijn er eveneens vragen geformuleerd welke betrekking hebben op de samenwerking tussen ketenpartners. Het onderwerp samenwerking is in dit onderzoek op inductieve wijze onderzocht.

In tegenstelling tot het re-integratietraject en het proces van indiceren, is de resocialisatiefase uitgevraagd op basis van wetenschappelijke literatuur. Aan de participanten zijn vragen gesteld over verschillende onderwerpen welke van invloed kunnen zijn bij de kans op recidive. Daarnaast werd gevraagd naar de voornaamste redenen voor recidive. De vragen in de resocialisatiefase zijn gebaseerd op zowel beschermende als risicofactoren zoals de rol van familie, het sociale netwerk, het nut van werk (Sampson & Laub, 2003, p.21), en middelengebruik (Deitch, Koutsenok & Ruiz, 2000, p.21).

3.2.3 Participantenselectie

Doordat er verschillende partijen zijn betrokken bij het begeleiden van (ex)-gedetineerden tijdens het re-integreren, zijn er interviews afgenomen onder reclasseringsmedewerkers betrokken professionals binnen PI, Zienn en (ex)-gedetineerden. Hierdoor is een gestratificeerde steekproef gangbaar, waarbij de populatie op basis van specifieke kenmerken is ingedeeld om vervolgens uit elke groep een steekproef te trekken. De interviews zijn afgenomen in periode van mei 2021 tot en met augustus 2021. De participanten zijn benaderd door extern begeleider Arno Wip. Op het moment dat de participanten openstonden voor een interview, werden de contactgegevens met de onderzoeker gedeeld. Vervolgens nam de onderzoeker eerst telefonisch contact op, gevolgd door een e-mail waarin uitgebreid de opzet van onderzoek is toegelicht. Tot slot werd een toestemmingsbrief bijgevoegd (zie bijlage 3, pagina 59), welke eerst ondertekend moest worden voordat het interview mocht plaatsvinden.

Theoretisch gezien wordt het aantal participanten bepaald door het principe van saturatie. Dit betekent dat de onderzoeker net zolang doorgaat met het verzamelen van informatie tot dat herhaling optreedt, ook wel verzadiging genoemd (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Uit praktisch oogpunt is voor aanvang van het onderzoek het aantal participanten bepaald omdat het afnemen van diepte-interviews tijdrovend is en de tijd voor dataverzameling en het verwerken daarvan, relatief beperkt was. In het huidige onderzoek is voor aanvang bepaald om twaalf participanten vanuit verschillende perspectieven te interviewen. Gedurende het onderzoek bleek het werven van participanten problematisch, waardoor het aantal participanten is bijgesteld naar tien. Daarnaast is er gekozen om een medewerker van opvanglocatie Zienn toe te voegen als participant. Hieronder een overzicht van alle geïnterviewden.

Tabel 1: *overzicht participanten*

#	Organisatie	Rol	Geslacht	Leeftijd	Werkzame jaren
Participant 1	Reclassering	Reclasseringsmedewerker	Man	60	7
Participant 2	Reclassering	Reclasseringsmedewerker	Man	54	28
Participant 3	DJI	Administratie/casemanager	Man	50	27
Participant 4	DJI	Casemanager	Vrouw	25	2,5
Participant 5	Opvanglocatie Zienn	Opvang	Vrouw	27	10
Participant 6	Reclassering	Reclasseringsmedewerker	Man	61	5
Participant 7	Reclassering	Reclasseringsmedewerker	Vrouw	32	6
Participant 8		(Ex)-gedetineerde	Man	42	
Participant 9		(Ex)-gedetineerde	Man	68	
Participant 10		(Ex)-gedetineerde	Man	33	

3.3 Ethische overwegingen

De ethiek heeft om verschillende redenen een belangrijke rol ingenomen bij het verzamelen van data in dit onderzoek (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Een eerste reden is dat tijdens interviews gevraagd wordt naar de percepties en gevoelens van participanten over verschillende onderwerpen. Hierdoor moet de onderzoeker voorzichtig met de verzamelde gegevens omgaan. Een tweede reden is dat kwalitatief onderzoek vaak als middel bij gevoelige onderwerpen wordt ingezet. De ervaringen over het re-integratietraject of het proces van indiceren kunnen gevoelig liggen op het moment dat participanten hier negatieve ervaringen mee hebben. Door bovenstaande redenen zijn er tijdens dit onderzoek ethische overwegingen gemaakt welke in drie fasen (ontwerp- dataverzamelings- en analytische fase) van kwalitatief onderzoek worden toegelicht (Hennink, Hutter & Bailey, 2020).

In de ontwerpfase is nagedacht over het profijt en de rechtvaardigheid van dit onderzoek. In eerste instantie levert het onderzoek profijt op omdat de verzamelde gegevens helpen bij het vergroten van de wetenschappelijke kennis over het re-integratietraject voor (ex)-gedetineerden en bij het behalen van de onderzoeksdoelstelling. Ook biedt het onderzoek inzicht over de ervaringen omtrent het re-integratietraject en het proces van indiceren. De uitkomsten kunnen mogelijk gebruikt worden bij het verbeteren van het beleid waardoor het voor participanten indirect profijt kan opleveren. In tweede instantie is er aandacht besteed aan de rechtvaardigheid. Dit werd gedaan door voorafgaand het interview deelnemers te informeren op welke wijze werd omgegaan met gegevens en voor welk doel deze gegevens gebruikt zouden worden. Daarnaast gingen interviews pas van start op het

moment dat deelnemers zowel schriftelijk als mondeling akkoord hadden gegeven voor het gebruik van hun persoonlijke gegevens.

In de dataverzamelingsfase, speelt ethiek een meer dominante rol dan in de ontwerpfase (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Voor aanvang van het onderzoek is de onderzoeker uitgebreid gescreend en heeft hij een geheimhoudingsverklaring ondertekend vanuit Reclassering Nederland. Ten behoeve van de vrijwilligheid is voor aanvang van het interview zowel op papier als mondeling, nogmaals toestemming gegeven door de participanten. Hierbij zijn de participanten uitgebreid geïnformeerd over het gebruik van opnameapparatuur, hun anonimiteit en de manier van dataverwerking. Ook was er sprake van de zogenaamde *informed consent*. Hierdoor waren de participanten vrij om gestelde vragen niet te beantwoorden en dat zij op ieder moment mochten stoppen met het interview.

Tot slot is het in de analytische fase belangrijk dat er zorgvuldig wordt omgegaan met de verzamelde gegevens. Allereerst zijn de transcripten geanonimiseerd. Dit betekent dat alle informatie is verwijderd wat zou kunnen leiden tot identificering, op de functie, leeftijd of gewerkte jaren na. Eveneens zijn deze gegevens in het resultatenhoofdstuk geanonimiseerd. De interviews zijn zowel online als fysiek afgenomen in afgesloten ruimtes. Hierdoor zijn interviews niet verstoord of zijn er gegevens uitgelekt. Om de kwaliteit te waarborgen is daarnaast het gesprek opgenomen met telefonische audioapparatuur en vervolgens opgeslagen op de Y-schijf van de Rijksuniversiteit Groningen. Hierdoor zijn de fragmenten uitsluitend beschikbaar gebleven voor de onderzoeker en zijn begeleider. Deze fragmenten zijn op een later tijdstip teruggeluisterd en verwerkt in transcripten. De audiofragmenten zijn maximaal één maand na afname vernietigd.

3.4 Data-analyse

De data is geanalyseerd door gebruik te maken van de thematische analyse. Met deze methode zijn patronen geïdentificeerd, kwalitatieve datasets geanalyseerd en gerapporteerd (Braun & Clarke, 2006). Voor het optimaal uitvoeren van de thematische analyse hebben Braun & Clark (2006) de volgende stappen uitgewerkt. Deze stappen zijn gedurende de data-analyse als leidraad aangehouden.

De eerste stap heeft plaatsgevonden door het zorgvuldig doorlezen van de transcripten. Hierbij was het belangrijk om vertrouwd te raken met de verzamelde gegevens om vervolgens te onderzoeken welke patronen er optreden. Hierbij zijn interessante gedeeltes door de onderzoeker gemarkeerd.

Bij de tweede stap zijn de eerste aantekeningen en thema's voorzien van een initiële code nadat de eerste vijf interviews waren afgelegd. Op dit moment was de onderzoeker in zekere mate bekend met de verhalen van de participanten. Het coderen heeft plaatsgevonden middels het programma

Atlas 9.ti. Atlas 9.ti is een hulpmiddel voor het analyseren en structureren van documenten, waarbij de onderzoeker zelfverantwoordelijk was voor het interpreteren en het uitvoeren van de analyse. Er zijn met dit programma zoveel mogelijk relevante codes gecodeerd. Een aantal voorbeelden van codes: ervaring D&R-plan, ervaring proces van indiceren, werkdruk en negatieve ervaring gemeenten. In totaal bevat het onderzoek 178 codes. Hierdoor is samen met de interne begeleider besloten om middels Microsoft Excel overzicht te creëren. De verzamelde codes zijn vervolgens onderscheiden in categorieën om de data efficiënt te analyseren.

Na het coderen zijn in stap drie de eerste overkoepelende thema's geformuleerd in het codeboek. De overkoepelende thema's die zijn aangemaakt zijn gebaseerd op de deelvragen van het onderzoek, te weten "re-integratietraject", "proces van indiceren" en "resocialisatiefase". Ten behoeve van de leesbaarheid is één overkoepelend thema verwijderd, namelijk "overgang". Hierdoor zijn codes die betrekking hebben op het penitentiaire programma ondergebracht bij overkoepelend thema "re-integratietraject". Er is in dit onderzoek gekozen voor deductieve codes omdat er bij verschillende deelvragen weinig wetenschappelijke literatuur beschikbaar was. Hierdoor is een deductieve onderzoekwijze gangbaar omdat vanuit interviews werd vertrokken om tot nieuwe inzichten te komen.

Bij de vierde stap zijn potentiële thema's geëvalueerd en zijn verschillende thema's verfijnd. In dit proces zijn relevante subthema's geformuleerd welke vervolgens zijn ondergebracht bij het meest relevante overkoepelende thema. In deze fase was het voor de onderzoeker de taak om te onderzoeken hoe de thema's en verzamelde data het overkoepelende theoretisch perspectief ondersteunen. Daarnaast is onderzocht of verschillende codes die zijn ondergebracht bij overkoepelende thema's op een begrijpelijke en betekenisvolle manier samenhangen. Ook is bij deze stap een eerste versie van het resultatenhoofdstuk beschreven. Hierbij is gekeken of de thema's op basis van de data een samenhangend verhaal konden vormen. Ten behoeve van de kwaliteit heeft de interne begeleider het resultatenhoofdstuk voorzien van commentaar, waardoor het hoofdstuk externe inbreng bevat.

Bij de vijfde stap zijn alle thema's vastgelegd en geïdentificeerd. Hierbij heeft de onderzoeker ieder thema gedefinieerd en een selectie gemaakt in relevante of opvallende thema's. In bijlage 4 (pagina 60) is het uiteindelijke het deductieve codeboek weergegeven. Het codeboek werd eveneens voorzien van commentaar door de intern begeleider. Bij het aanvullen of verwijderen van thema's werd continu gewerkt met Atlas 9.ti. Dit proces werd verweven met het schrijven van een eerste versie van het resultatenhoofdstuk.

Tot slot is in stap zes een uitgebreide omschrijving gegeven van de resultaten. Het doel bij deze fase was om de verzamelde gegevens te beschrijven zodat de lezer overtuigd raakt van de geldigheid van de analyse. Tijdens het coderen zijn in eerste instantie alle participanten als één groep beschouwd. Op basis van de uiteenlopende bevindingen en leesbaarheid zijn ervaringen in het resultatenhoofdstuk per groep gepresenteerd.. Het is belangrijk om onderscheid te maken welke thema's essentieel zijn in het begrijpen van hetgeen wat afspeelt in de dataset. Om zo goed mogelijk de onderzoeksvragen te beantwoorden heeft de onderzoeker hierdoor alleen de zinvolle thema's meegenomen.

3.5 Rigor

Op basis van de trustworthiness kan de kwaliteit van kwalitatief onderzoek beoordeeld worden (Guba & Lincoln, 1989). De trustworthiness bestaat uit vier factoren, namelijk afhankelijkheid, overdraagbaarheid, geloofwaardigheid en overtuigingskracht. Hieronder wordt per factor toegelicht op welke wijze de trustworthiness in dit onderzoek gewaarborgd wordt.

De afhankelijkheid onderzoekt op basis van eerder gebruikte methoden, context en participanten of er vergelijkbare resultaten behaald worden (Shenton, 2004). Er is sprake van afhankelijkheid wanneer de uitvoering van het onderzoek uitgebreid beschreven wordt, zoals de manier van dataverzameling (zie paragraaf 3.2., pagina 21) en de analyse van de gegevens (zie paragraaf 3.4., pagina 30). Daarnaast wordt teruggeblikt op het onderzoeksproces in het discussiehoofdstuk.

Als bevindingen van het onderzoek ook toegepast kunnen worden op andere situaties, is er sprake van overdraagbaarheid (Shenton, 2004). Dit onderzoek is overdraagbaar doordat in het methodenhoofdstuk is beschreven welke onderwerpen aan bod komen tijdens interviews, op welke wijze de data is verkregen, de duur van interviews en wanneer deze zijn afgenomen. Daarnaast wordt in tabel 1 een overzicht gegeven van alle participanten die hebben deelgenomen aan het onderzoek. In bijlage 1-2 zijn de interviewschema's bijgevoegd welke zijn gebruikt tijdens dit onderzoek.

Volgens Shenton (2004) wordt met de geloofwaardigheid gekeken naar in welke mate bevindingen van het onderzoek overeenkomsten kent met de werkelijkheid. Tijdens dit onderzoek zijn verschillende interventies toegepast om de geloofwaardigheid te waarborgen. Middels een informed consent formulier is er allereerst voor gezorgd dat participanten toestemming gegeven hebben voor de manier waarop de data is verzameld, gebruikt en bewaard. Daarnaast was er voor de participanten de mogelijkheid om vragen niet te beantwoorden of informatie te verwijderen uit de transcripten. Ten tweede is er voor het analyseren van de gegevens gebruik gemaakt van de

thematiese analyse. Bij kwalitatief onderzoek is dit een bekende en veelgebruikte methode voor het analyseren van gegevens (Braun & Clarke, 2006).

Tot slot overtuigingskracht. Van overtuigingskracht wordt gesproken als de uitkomsten van het onderzoek niet het resultaat zijn van de perceptie van de onderzoeker, maar feitelijk het resultaat zijn van de ervaringen van de participant (Shenton, 2004). Er is naar overtuigingskracht gestreefd in dit onderzoek door een uitgebreide beschrijving te geven over de gebruikte methoden. Daarnaast worden de tekortkomingen met daarbij de mogelijke effecten beschreven in het discussiehoofdstuk. Hierin wordt eveneens gereflecteerd over de invloed van de onderzoeker.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. De onderzoeksvraag welke centraal stond gedurende het onderzoek was: *“Hoe wordt het re-integratietraject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit de penitentiaire inrichting gaan resocialiseren vanuit verschillende perspectieven ervaren?”*. In de volgende paragrafen worden de resultaten per deelvraag weergegeven. Deze deelvragen zijn uiteengezet aan de hand van ervaringen vanuit verschillende perspectieven.

4.1. Ervaringen omtrent het re-integratietraject vanuit verschillende perspectieven

Tien participanten zijn gevraagd om vanuit hun eigen perspectief ervaringen te delen omtrent het re-integratietraject. Hierin stonden verschillende onderwerpen centraal, zoals de samenwerking, het D&R-plan en de vijf basisvoorwaarden. Op basis van de analyse blijkt dat er veel negatieve ervaringen zijn met gemeenten en dat er sprake is van een strenge bureaucratie. Hierdoor hebben deze thema's een plaats gekregen in het resultatenhoofdstuk.

Ervaringen samenwerking tussen ketenpartners en (ex)-gedetineerden

Over de samenwerking tussen ketenpartners is uiteenlopend gereageerd in de interviews. Binnen het re-integratietraject werken verschillende instanties met elkaar samen, zoals Reclassering Nederland, DJI of gemeenten. Over de samenwerking met DJI spreken de reclasseringsmedewerkers verschillend. Een medewerker (RM2) geeft te kennen dat de samenwerking met DJI de laatste jaren een sterke ontwikkeling heeft doorgemaakt, waarin het contact met casemanagers vanzelfsprekend is geworden. Dezelfde medewerker geeft aan dat ketenpartners de laatste drie jaar meer bereid zijn om voorwerk te verrichten. Hierdoor zijn ketenpartners beter op de hoogte van situaties of meer gericht op de middelen die gedetineerden nodig hebben om te re-integreren. Een andere medewerker (RM6) heeft andere ervaringen. Volgens deze reclasseringsmedewerker verloopt de samenwerking soms moeizaam doordat DJI onvolledige opdrachten aanlevert.

Daarentegen reageren alle participanten vanuit het oogpunt van DJI en Zienn positief op de samenwerking met Reclassering Nederland. Een medewerker van DJI (D3) geeft aan een prettige samenwerking te kennen. Een andere medewerker (D5) geeft aan dat Reclassering Nederland en DJI in goed contact staan met elkaar:

“Over de reclassering ben ik heel erg te spreken. Daar heb ik zelf altijd goed contact mee. Ik weet hun te vinden en zij weten mij te vinden. Met name de drie noordelijke reclasseringsorganisaties omdat we in het noorden werken.” - D5

Een medewerker van Zienn (Z4) geeft ook aan tevreden te zijn over de kwaliteit van het contact met ketenpartners. Volgens de medewerker is het persoonsafhankelijk op welke manier de samenwerking verloopt. Op basis van het contact vindt de medewerker dat het contact met Reclassering Nederland het soepelst verloopt. Volgens de medewerker heeft Zienn op meerdere vlakken te maken met DJI, zowel bij de intake als bij het plaatsen van gedetineerden. Het contact met DJI kan worden bemoeilijkt doordat er op het moment van plaatsen met meer regels rekening gehouden moet worden.

Twee van de drie (ex)-gedetineerden zijn tevreden over de samenwerking met Reclassering Nederland. (Ex)-gedetineerde (KL9) heeft positieve ervaringen met de periodieke gesprekken. Deze gesprekken zijn volgens hem van groot belang omdat gepeild kan worden hoe het gaat met iemand. Op basis van deskundigheid kan bepaald worden of er toename is van de kans op recidive bij (ex)-gedetineerden. Dezelfde (ex)-gedetineerde is eveneens te spreken over de communicatie met Reclassering Nederland en zegt daarover het volgende:

“Als iets niet duidelijk is, zijn ze ook niet te beroerd om even terug te bellen. Dus de communicatie, ik zou niet weten wat daar beter aan zou moeten.” – KL9

Een andere (ex)-gedetineerde (KL10) geeft aan blij te zijn met de begeleiding en zegt enorm goede ervaringen te hebben omtrent de communicatie. Dit heeft ervoor gezorgd dat de (ex)-gedetineerde Reclassering Nederland zelfs benaderd bij noodsituaties:

“Bijvoorbeeld mijn ex-vrouw heeft twee maanden terug een herseninfarct gehad. Ik kreeg haar aan de telefoon ze kon helemaal niet praten. Ik zakte helemaal in elkaar, maar de eerste wie in mij opkwam om te contacten was [x]. Twee minuten lang heb ik zitten huilen aan de telefoon, er kwam geen woord uit. Normaal zou je je ouders bellen of weet ik wat.” – KL10

Negatieve ervaringen gemeente

In het kader van samenwerken blijkt op basis van de analyse dat verschillende medewerkers van Reclassering Nederland en DJI negatieve ervaringen hebben met de betrokken gemeenten. Volgens medewerkers van Reclassering Nederland wordt de samenwerking voornamelijk bemoeilijkt door de passieve werkhouding van gemeenten. Een medewerker (RM1) geeft aan een wisselvallige betrokkenheid te ervaren bij gemeenten. De medewerker heeft het gevoel dat deze wisselvalligheid te maken heeft met de kwaliteit van de onderlinge relaties van medewerkers tussen ketenpartners. De ervaring van de medewerker is dat relaties heel star kunnen zijn, maar door de mate van persoonlijk contact deze relaties kunnen verbeteren. Een andere medewerker (RM2) heeft het gevoel dat gemeenten soms met opzet tegenwerken in de samenwerking omdat bepaalde

gedetineerden niet gewenst zijn in een gemeente. Dit blijkt uit de volgende uitspraak van deze medewerker:

“Wat je vaak merkt bij gemeentes, je kan het nooit helemaal hard maken maar ze zitten op bepaalde categorieën daders zitten ze niet te wachten. En soms krijg je het gevoel dat ze expres de boel een beetje tegenwerken en te ontmoedigen?” - RM2

De passieve houding van gemeenten blijkt ook vanuit het perspectief van DJI zichtbaar. Een medewerker (D3) deelt het gevoel van reclasseringsmedewerker (RM2), waarbij gemeenten kennelijk niet zitten te wachten op bepaalde gedetineerden. Daarnaast vindt de medewerker van DJI dat gemeenten veel actiever kunnen meedenken bij het terugkeren van gedetineerden. De medewerker geeft aan dat gemeenten niet goed op de hoogte zijn, waardoor gemeenten bij iedere stap geïnformeerd moeten worden, terwijl de gemeente in de basis verantwoordelijk is voor het terugnemen of overplaatsen van (ex)-gedetineerden. Daarover stelt de medewerker:

“Op het moment dat een gedetineerde gedetineerd raakt, dan wordt de gemeente op de hoogte gebracht. Dan krijgen ze een melding dat Pietje Puk zit in de bajes. Dan zouden ze eigenlijk moeten informeren bij die vent van hoelang moet hij en wat heeft hij nodig straks?” - D3

Een andere medewerker (D5) vertelt eveneens dat het vaak “zoeken” is met de gemeente, waardoor de communicatie niet vlekkeloos verloopt. De medewerker vertelt dat gemeenten vaak geen contact opnemen nadat DJI gedetineerden hebben aangemeld in het systeem. Verder geeft de medewerker aan tevredener te zijn in de samenwerking met de noordelijke gemeenten dan met kleinere gemeenten waar gemiddeld minder gedetineerden in de gevangenis zitten.

Ervaringen basisvoorwaarden

Om recidive te voorkomen wordt tijdens het re-integratietraject aan vijf basisvoorwaarden voldaan: het regelen van een ID-bewijs, onderdak, werk en inkomen, schulden en zorg. Alle geïnterviewden zijn gevraagd naar de ervaringen betreft deze basisvoorwaarden. Op basis van de analyse wordt uiteenlopend gereageerd vanuit de verschillende perspectieven.

Vanuit alle perspectieven, Reclassering Nederland, DJI, Zienn en de (ex)-gedetineerden, wordt het vinden van een woning voor (ex)-gedetineerden gezien als een probleem. Door een combinatie van aanhoudende woningnood in Nederland, wachtrijen en het onderbrengen van mensen met een detentieverleden wordt dit proces vanuit alle perspectieven ervaren als een probleem. Uit het perspectief van Reclassering Nederland (RM2) worden de vijf basisvoorwaarden beter uitgevoerd dan in het verleden. Vooral als het gaat om het aanmelden voor passende zorg lijkt door een betere taakverdeling dit proces beter te verlopen. Een andere medewerker (RM6) ervaart dat voornamelijk

op papier wordt voldaan aan de basisvoorwaarden. Volgens de medewerker moeten de basisvoorwaarden zich meer richten op de normen en waarden van (ex)-gedetineerden, waarin zo min mogelijk de behoeften van professionals worden meegenomen. Over de huidige werkgelegenheid voor (ex)-gedetineerden geeft de medewerker aan tevreden te zijn. Waar in het verleden het onderbrengen van (ex)-gedetineerden ervaren werd als een probleem, zit Reclassering Nederland volgens de medewerker nu in een betere fase:

“We zitten nu in een fase waarin werk bijna geen probleem meer is.”- RM6

In tegenstelling tot (RM6A) vertelt een medewerker van DJI (D3) de verbinding te missen met werkgevers. Vanuit het oogpunt van DJI hebben gedetineerden die niet in aanmerking komen voor het open kamp minder kansen betreft werkgelegenheid. Een open kamp houdt in dat veroordeelden in beginsel kunnen starten met het penitentiair programma waardoor zij thuis, in een verslavingskliniek of in een beschermde woonvorm mogen verblijven. Waar gedetineerden in het open kamp aan het eind van een straf ondergebracht kunnen worden bij werkgevers, is er vanuit een gesloten inrichting geen connectie met werkgevers. Dit zorgt volgens de medewerker voor ongelijke kansen waardoor het voor gedetineerden in een gesloten instelling lastiger is om een bestaan op te bouwen. Een andere medewerker van DJI (D5) vertelt, in tegenstelling tot alle andere participanten, te werken met een zesde basisvoorwaarde “netwerk”. Volgens de medewerker is het in kaart brengen van het netwerk essentieel bij het regelen van de vijf basisvoorwaarden. Hierdoor kan beter nagegaan worden in welke mate keuzes verantwoord zijn zoals bij het zoeken van een geschikte woning voor (ex)-gedetineerden. Een andere medewerker (RM2) van Reclassering Nederland vindt eveneens dat het netwerk een grote rol kan spelen bij de invulling van de vijf basisvoorwaarden, maar vertelt dat het netwerk van (ex)-gedetineerden zelden wordt meegenomen.

Bureaucratie

Bureaucratie is een thema dat naar voren komt binnen de analyse. Professionals ervaren de terugkeer van gedetineerden als een bureaucratische aangelegenheid omdat er veel zaken geregeld moeten worden, zoals het aanvragen van een uitkering of het inschrijven voor huur- en zorgtoeslag. Een medewerker van de reclassering (RM2) geeft aan dat het regelen van zulke zaken voor (ex)-gedetineerden vele malen moeilijker is dan voor normale burgers. Daarover stelt de medewerker:

“Laat ik zeggen, de wachttijden en administratieve rompslomp waar we als burgers tegenaan lopen, dat de nog verviervoudigd worden als je met een predicaat bajesklant aanklopt. Je past hierdoor minder goed in de systemen, en dat kost veel tijd omdat gat weer dicht te fietsen.” - RM2

Een andere medewerker van Reclassering Nederland (RM7) vertelt dat de bureaucratie toeneemt wanneer (ex)-gedetineerden schulden hebben. Volgens de medewerker zorgt de afbetalingsregeling voor een ontmoedigende werking bij (ex)-gedetineerden:

“Hij had werk gevonden en schuldeisers, en na een jaar moest hij contact opnemen voor nieuwe betalingsregelingen, en dan deed hij dat na 10 maanden al, want dan laat hij zien dat hij zijn best wil doen, en toen zie die schuldeiser ‘ik zie dat je werk hebt, dus nu moet je meer betalen’. Dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat hij gestopt is met zijn baantje, want anders krijg je helemaal niks meer. Dat is een beetje de denkwijze die klanten kunnen hebben.” - RM7

Een andere medewerker van reclassering (RM6) vindt dat het terugbetalen helemaal problematisch wordt wanneer iemand geen werk kan vinden en in bezit is van een uitkering. Het is volgens de medewerker onbegonnen werk (ex)-gedetineerden om met alleen een uitkering een hoge schuld terug te betalen. De medewerker vertelt dat hierdoor (ex)-gedetineerden een grote kans hebben om terug te vallen in recidive.

Vanuit het oogpunt van DJI (D3) kunnen (ex)-gedetineerden vaak direct te maken krijgen met deurwaarders op het moment dat zij de gevangenis hebben verlaten. Daarnaast blijven schulden staan doordat het CJIB meer wil incasseren dan mogelijk is voor (ex)-gedetineerden:

“Hier verdien je 12 euro in de week, en wij vragen een betalingsregeling aan, en wij geven aan dat de gedetineerden 12,50 euro per maand wil betalen, dus een weekloon wil hij overmaken en laat hij hierdoor zijn goede wil zien. Dan zegt het cjb dat dat bedrag veel te weinig is en dat hij eerst maar eens 500 euro overmaakt. Nja, dan ga je al. Die schuld blijft dus staan.” – D3M

Penitentiair programma

Binnen de data wordt onder professionals voornamelijk positief gesproken over het penitentiare programma. Volgens een medewerker van Reclassering Nederland (RM1) is het penitentiare programma een essentieel onderdeel van een goede terugkeer in de samenleving. Een andere medewerker (RM6) ervaart het programma ook als een succesvolle manier van terugkeren. Volgens de medewerker is dit voornamelijk te danken aan het kader van het penitentiare programma, waarin zaken als een huis, dagbesteding en een ziektekostenverzekering geregeld zijn. Daarentegen laat de medewerker weten dat de wetswijziging van afgelopen 1 juli 2021 voor grote veranderingen heeft gezorgd binnen het penitentiare programma, zoals het wegvallen van het open kamp waardoor gedetineerden niet meer wekelijks op verlof kunnen. Daarbij is onduidelijk welke gevolgen deze veranderingen gaan hebben voor professionals en (ex)-gedetineerden. Daarnaast weet volgens de reclasseringsmedewerker niemand binnen Reclassering Nederland hoe de nieuwe wet binnen de processen uitgevoerd moet worden. Daarover stelt de medewerker:

“Maar sinds 1 juli is het veranderd. En niemand weet nog hoe die nieuwe wet uitgevoerd moet worden.” – RM

Vanuit het oogpunt van DJI is het penitentiaire programma van groot belang doordat (ex)-gedetineerden door wekelijkse verlopen rustig kunnen wennen aan de samenleving of thuissituatie. Over de wetswijzing wordt echter eveneens verontrustend gereageerd. DJI-medewerker (D3) verwacht dat hierdoor problemen binnen gezinnen ontstaan. De medewerker geeft aan dat door het verdwijnen van het open kamp en wekelijkse verlopen, gezinnen niet goed kunnen wennen aan de terugkeer van een gedetineerden, waardoor dit mogelijk kan leiden tot wrijving binnen de gezinnen:

“Het beroerde is als bijvoorbeeld iemand vijf jaar vastzit en die wil met een penitentiaal programma, die mag dan de laatste 10 maanden met een penitentiaal programma beginnen. Hierdoor komt hij vanuit de gevangenis in een keer na vier jaar terug in zijn gezin. Het gezin heeft het dus altijd alleen gedaan, en die moeten dan ineens de gedetineerde er ook weer bij hebben. Dat gaat met de nieuwe wet denk ik straks veel problemen opleveren.” – D3M

Onder (ex)-gedetineerden wordt verschillend gereageerd over hun ervaring tijdens het penitentiaal programma. Hierbij geeft een (ex)-gedetineerde (KL10) aan louter goede ervaringen te hebben doordat hij in het programma al zijn persoonlijke doelen heeft kunnen bereiken. Een andere (ex)-gedetineerde (KL8) is minder positief. De (ex)-gedetineerde vertelt het gevoel te hebben te zijn teruggezet in het traject doordat zijn toegestane tijden om buiten te zijn zonder overleg zijn aangepast. Daarover stelt de (ex)-gedetineerde:

“Al 5-6 maanden heb ik mijn tijden, die heb ik van 06:00 – 23:00. Mijn reclasseringsman is nu op vakantie, krijg een vervanger. [X], ken haar niet. Nooit gesproken, nooit gezien, kom ik bij mijn PP, en zijn mijn tijden van 06:00 tot 20:00 uur aangepast zonder overlag. Dus je wordt teruggezet in je traject. Mijn advocaat zegt ook ‘waar zijn ze in godsnaam mee bezig’. Die tijden, ik heb me altijd keurig gedragen, nooit waarschuwingen gehad, raar. Laat op zn minst die tijden staan die stonden.” - KL8

Uit de resultaten blijkt dat de wetswijzing ook voelbaar is onder (ex)-gedetineerden. Volgens (ex)-gedetineerde (KL8) heeft de wetswijzing een negatieve invloed op zijn penitentiaire programma. Waar de (ex)-gedetineerde voorheen wekelijks met verlof ging, is dit na de wetswijzing ineens niet meer mogelijk. Ook geeft de (ex)-gedetineerde aan dat de wetswijzing voor veel onrust zorgt onder gedetineerden en professionals. Waar professionals voor de wetswijzing de rechten en plichten duidelijk konden toelichten, kunnen professionals volgens de (ex)-gedetineerde sinds de wetswijzing geen enkele vraag meer beantwoorden over het traject.

Ervaringen D&R- plan

Vanuit alle perspectieven hebben de geïnterviewden doorgaans positieve ervaringen met het D&R-plan. Vanuit het perspectief van Reclassering Nederland wordt veelal positief gesproken over het D&R-plan. Een medewerker (RM6) vindt het D&R-plan gebaseerd op goed onderzoek door de stevige

gesprekken die voor aanvang worden gevoerd met de gedetineerde, het netwerk en referenten. Door deze gesprekken wordt vanuit meerdere perspectieven informatie verzameld over de desbetreffende (ex)-gedetineerde, waardoor (ex)-gedetineerden met relevante doelen aan de slag kunnen. Volgens de medewerker moet goed worden nagegaan welke referenten worden betrokken bij het D&R-plan. De medewerker vertelt dat recentelijk bij een cliënt een verkeerde referent gekozen is, waardoor er foutieve informatie is verzameld wat vervolgens kan leiden tot verkeerde behandelingen of straffen bij (ex)-gedetineerden. Een andere medewerker (RM1) geeft aan het D&R-plan te ervaren als een cruciaal handvat doordat het plan wordt opgesteld aan de hand van de criminogene en beschermde factoren van gedetineerden. Dit zorgt ervoor dat het D&R-plan volgens de reclasseringsmedewerkers goed toepasbaar is in de praktijk.

Volgens een professional van Zienn (Z4) biedt het D&R-plan kansen voor woonzorglocaties. Uit het interview blijkt dat het D&R-plan buiten detentie nauwelijks gebruikt wordt, terwijl het voor woonzorglocaties belangrijke voorinformatie kan bevatten. Daarover stelt de medewerker:

“We hebben dan ook wel eens de discussie met gevangenen dat we daar eigenlijk wel meer gebruik van kunnen maken omdat daar veel voorinformatie zit, en wij gaan dat weer opnieuw uitvinden als ze bij ons terechtkomen.” - ZM4

Doordat het D&R-plan binnen detentie wordt opgesteld is DJI het meest betrokken bij dit proces. Een medewerker van DJI (D3) geeft te kennen dat er soms wat zaken fout gaan omtrent het D&R-plan. De medewerker vertelt dat het D&R-plan normaliter in samenspraak met gedetineerden wordt opgesteld waarin de gedetineerden als eindverantwoordelijke gezien moeten worden. De medewerker heeft de ervaring dat door de hoge werkdruk gedetineerden niet altijd betrokken worden en dat professionals geneigd zijn om de regie over te nemen. Ook in deze context kwam de wetswijziging betreft straffen en beschermen ter sprake. Deze wetswijziging heeft een grote verandering doorgevoerd op het gebied van voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) en detentiefaseringen. Dit heeft ervoor gezorgd dat gedurende het onderzoek de werkzaamheden en procedures van Reclassering Nederland en DJI acuut zijn veranderd (OM, 2021). Een andere medewerker (D5) verwacht echter dat de wetswijziging een positieve invloed heeft op de uitvoering van het D&R-plan:

“... maar nu met de nieuwe wet wordt dat eigenlijk van ons verwacht dat wij met ketenpartners als reclassering en gemeenten om de zoveel weken met elkaar om tafel gaan, zodat iedereen de kop dezelfde kant op heeft.” -

D5

Uit de interviews met (ex)-gedetineerden blijkt eveneens dat zij positieve ervaringen hebben met het D&R-plan. Eén van de (ex)-gedetineerden (KL8) ervaart het D&R-plan als een belangrijk instrument omdat persoonlijke doelen goed in kaart worden gebracht en dat gedetineerden worden uitgedaagd

om deze doelen te bereiken. Volgens de medewerker draagt dit bij aan de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden. Een andere (ex)-gedetineerde (KL10) geeft zelfs aan dat zijn D&R-plan perfect was opgesteld en dat hij ondersteuning voelde bij alles wat hij wilde bereiken. Daarover stelt de (ex)-gedetineerde:

“Ik heb zelfs mijn eerste deel van de theorie-examen van de vrachtwagen binnen mogen halen.” - KL10

4.2. Ervaringen omtrent het proces van indiceren vanuit verschillende perspectieven

In het interview is expliciet aan professionals gevraagd welke ervaring zij hebben met het proces van indiceren. Met het proces van indiceren wordt bedoeld het vaststellen van een zorgbehoefte en eventuele beveiligingsnoodzaak van gedetineerden. Op basis van de analyse valt op dat het proces vaak gepaard gaat met wachttijden. Hierdoor is dit thema meegenomen in het resultatenhoofdstuk. Hieronder zijn de ervaringen omtrent het proces van indiceren vanuit alle perspectieven uiteengezet.

Uit het oogpunt van Reclassering Nederland wordt op het proces uiteenlopend gereageerd. Een reclasseringsmedewerker (RM2) geeft aan dat voornamelijk de vele administratie de uitvoering in het verleden bemoeilijkte. Dezelfde medewerker geeft aan dat het opwerpen van Informatie Systeem Forensische Zorg (IFZO) specialisten het “vervelende werk” kon worden ondergebracht, waardoor reclasseringsmedewerkers werden ontdaan van veel administratief werk en de processen beter verliepen. Daarover zegt de medewerker:

“Over het algemeen verlopen die indicatiestellingen steeds vlotter, zijn de kinderziektes er ook uit in de communicatie en hebben wij toezichthouder daar niet zoveel werk meer van”. - RM2

Ook zijn er kritische geluiden te horen omtrent het proces. Twee medewerkers van Reclassering Nederland (RM2; RM6) geven aan dat sommige indicaties voor (ex)-gedetineerden niet passend zijn bij de situatie. Volgens de medewerkers kan dit komen door een verschil van inzicht bij diagnoses of dat indicaties zijn ingehaald door de tijd. Reclasseringsmedewerker (RM6) geeft daarbij ook aan dat er problemen waren op het moment dat (ex)-gedetineerden de gevangenis mochten verlaten met een penitentiair programma waarbij er veel geregeld moet worden. De medewerker heeft hierbij de ervaring dat de psychologen binnen de penitentiare inrichting vaak geen indicaties willen afgeven voor bijzondere voorwaarden, waardoor (ex)-gedetineerden zonder ondersteunende maatregelen de straat op moesten. Twee reclasseringsmedewerker (RM6; RM7) vinden dat bij het stellen van indicaties er meer rekening gehouden moet worden met de overige verplichtingen van (ex)-gedetineerden. Volgens de medewerker willen (ex)-gedetineerden graag op het rechte pad blijven, maar kunnen (ex)-gedetineerden worden overvraagd waardoor er bijvoorbeeld geen tijd meer is voor een bijbaan en de kans op recidive daardoor kan toenemen.

Volgens een medewerker van DJI (D5) is er een goede samenwerking omtrent het proces voordat indicaties worden aangevraagd. Door het betrekken van 3RO en (ex)-gedetineerden kan op een zorgvuldige manier de zorgbehoefte worden ingeschat:

“Dat overleg loopt pas sinds kort. En dat is wel heel fijn want je meldt iemand aan, en je bespreekt met meerderen wat je ervan vindt, en laat je verschillende visies erop los, en dan kom je tot een vervolgstap. Puur ook omdat er veel verschillende expertises aan tafel zitten”. - D5

Volgens Zienn medewerker (Z4) is het opmerkelijk dat de psychologen binnen de penitentiaire inrichting verantwoordelijk zijn voor het verschaffen van indicatiestellingen. De medewerker vindt dat zij niet voldoende zicht hebben op gedetineerden en stelt daarover het volgende:

“Met de reclassering stem je samen af wat een client nodig heeft en hoog wordt dan de indicatie. Maar in de gevangenissen doen dat een psycholoog die de gedetineerde niet eens heeft gezien en krijg je ineens een aanmelding. Dat is soms wel wat lastig.” - Z4

Wachttijd omtrent het proces van indiceren

Op basis van de analyse blijkt dat het proces van indiceren relatief vaak gepaard gaat met wachttijden. Vanuit het oogpunt van DJI is dit een beeld dat al jarenlang voorkomt. Een medewerker van DJI (D3) geeft als voorbeeld het voortraject van indiceren; het aanvragen van een re-integratierapport bij Reclassering Nederland. De medewerker vertelt dat hier normaal gesproken een maand voor staat, maar dat deze deadline structureel niet gehaald wordt. Dezelfde medewerker vindt dat Reclassering Nederland tijdens dit proces te weinig aandacht besteedt aan (ex)-gedetineerden. Dit komt door de ervaring dat Reclassering Nederland in dit proces alleen verschijnt bij het gesprek met gedetineerden in de penitentiaire inrichting om vervolgens het rapport op te maken. Daarnaast is het volgens de medewerker voor DJI vaak onduidelijk welke reclasseringsmedewerker aan het re-integratierapport gekoppeld zit. De medewerker heeft een vermoeden waardoor deze situatie ontstaat:

“De personele bezetting bij reclassering. Ik merk nu dat bijvoorbeeld een reclasserder uit Amsterdam zaken overneemt uit Groningen. Daar zitten personeelstekorten. – D3

Een medewerker van Reclassering Nederland (RM1) geeft aan dat casemanagers vanuit DJI verantwoordelijk zijn voor het opmaken, rapporteren en het verwijzen van een indicatie naar de psychologen binnen PI. De medewerker vertelt de ervaring te hebben dat de werkdruk onder psychologen ervoor zorgt dat indicaties soms niet gesteld worden. Ook blijkt uit de resultaten dat er wachttijden kunnen ontstaan nadat indicaties zijn gesteld en ingediend. Hierdoor is het mogelijk dat gedetineerden soms niet de hulp krijgen die ze nodig hebben. Volgens reclasseringsmedewerker (RM7) kun je na het aanmelden te maken krijgen met lange wachttijden bij zorginstanties:

“Het loopt volgens mij wel volgens planning. Maar instanties hebben gewoon wachttijden. Dan kun je iemand wel aanmelden, maar vervolgens zit je tegen vijf maanden wachttijd.” – RM7

4.3. Ervaringen omtrent de resocialisatiefase vanuit verschillende perspectieven

Op basis van bestaande theorieën zijn aan alle participanten een aantal vragen gesteld over de rol van de omgeving zoals de invloed van het sociale netwerk en ouders in de resocialisatiefase. Doordat verschillende hulpverlenende instanties in dit onderzoek betrokken zijn, wordt daarnaast gevraagd naar de rol van de begeleiding en de voornaamste redenen voor recidive. Hieronder worden de resultaten gepresenteerd over de verschillende groepen die een rol spelen in de resocialisatiefase op basis van de perspectieven van de participanten.

Rol ouders

Er is verschillend gereageerd op welke rol ouders innemen tijdens het resocialiseren. Onder de professionals wordt aangegeven dat ouders vaak geen dominante rol spelen bij het re-integreren doordat (ex)-gedetineerden in de meeste gevallen volwassen zijn. In het geval dat ouders wel in beeld zijn, zijn er tegenstrijdigheden zichtbaar onder reclasseringsmedewerkers. Een reclasseringsmedewerker (RM2) geeft aan dat ouders zelden een beschermende rol vervullen, terwijl reclasseringsmedewerker (RM6) aangeeft dat de rol van ouders vaker positief dan negatief is. Verder geven beide professionals aan dat ouders soms de problemen van hun kind niet onder ogen willen zien. Twee andere professionals (RM2; RM6) gaan zelfs verder en zeggen dat ouders hun kind soms onbedoeld faciliteren om weer de fout in te gaan:

“We hebben wel een client waarvan de ouders een negatieve invloed hebben. Ze regelen bijvoorbeeld drugs maar dat doen ze wel vanuit een bepaalde goede bedoeling. Maar we hebben ook wel ouders die staan met een hapje eten.” - RM6

Onder de (ex)-gedetineerden is er eveneens een tweedeling te zien. Volgens twee van de drie (ex)-gedetineerden spelen ouders geen enkele betekenis tijdens het reintegreren. Een andere (ex)-gedetineerde (KL10) geeft aan dat zijn ouders een grote rol spelen bij het reintegreren door factoren als sociale steun:

“Financiële steun, steun uit familie, hulp dat ik niet terug val, ik heb mijn moeder moeten zeggen dat ik nooit meer vast kom te zitten, en vooral niet voor zulke domme dingen.” – KL10

Rol van vrienden, kennissen en familie

De resultaten betreffende de rol van vrienden, kennissen en familie zijn vergelijkbaar met de invloed van ouders op het reintegreren. Enerzijds blijkt uit de resultaten dat de invloed van vrienden, familie en kennissen een positief effect heeft op de kwaliteit van het resocialiseren. Vanuit alle

perspectieven komt naar voren dat met name het hebben van kinderen en een partner zorgen voor een beschermende rol. Anderzijds moet volgens twee reclasseringsmedewerkers (RM2; RM7) er altijd worden gewaakt voor de criminogene rol welke vrienden, familie en kennissen kunnen hebben:

“Als iemand vrienden heeft die alleen maar saboteren, ‘we hebben leuke dealtjes en sluit aan’, dat werkt helemaal niet.” – RM7

Rol begeleiding

Onder de professionals wordt verschillend gedacht over de mate waarin (ex)-gedetineerden behoedt worden voor recidive. Volgens een medewerker van DJI (D5) speelt de begeleiding wel degelijk een rol bij het niet terugvallen in criminele recidive. Deze uitspraak staat haaks op de ervaring van de Zienn-medewerker (Z4), waarbij de medewerker de ervaring heeft dat er minimaal invloed uitgeoefend kan worden op het gedrag van (ex)-gedetineerden:

“Maar ik denk wel dat wij minimaal invloed daarop hebben. Wij kunnen wel sturen en zeggen dat het niet goed is, maar dan is het nog steeds aan de client om het aan te nemen. Ik merk vaak ook wel dat cliënten bij ons in gesprek laten merken dat ze het echt niet meer moeten doen. Bijvoorbeeld dat ze inzien dat hun relatie niet goed is, maar als ze deur uitlopen denken ze van ‘wat had ik nou precies afgesproken?’” – Z4

Vanuit het oogpunt van Reclassering Nederland kan de rol van de begeleiding slechts als faciliterend worden beschouwd. Een reclasseringsmedewerker (RM7) geeft aan dat er wordt ingespeeld op het creëren van zoveel mogelijk beschermende factoren, zoals het vinden van werk, een onderkomen of een netwerk, waardoor (ex)-gedetineerden gevoelsmatig veel te verliezen hebben. Een andere medewerker (RM6) verwijst in dit proces naar het aandeel van (ex)-gedetineerden. De medewerker geeft aan dat (ex)-gedetineerden zelf open moeten staan voor verandering en de begeleiding niet als vijand moeten zien om enige kans van slagen te hebben.

Redenen recidive

In de opvatting over de voornaamste redenen voor recidive onder (ex)-gedetineerden zijn op basis van de analyse eenduidige resultaten te zien. Bij recidive blijkt het gebrek aan financiële middelen van (ex)-gedetineerden de grootste rol te spelen bij de kans op recidive. Vanuit alle perspectieven komt “geld” als reden voor recidive naar voren. Daarnaast wordt vanuit alle verschillende perspectieven het ontbreken van een zinvolle dagbesteding en verslavingsgevoeligheid gezien als een reden voor recidive.

Vanuit het oogpunt van twee medewerkers van Reclassering Nederland (RM1; RM7) speelt leeftijd een cruciale rol bij de kans op de recidive. Een reclasseringsmedewerker zegt daarbij dat sommige (ex)-gedetineerden nog niet klaar zijn om te stoppen met criminaliteit en alleen op een makkelijke

manier geld willen verdienen. Aanvullend kan volgens een reclasseringsmedewerker (RM2) persoonlijkheidsproblematiek ook een rol spelen, zoals een lagere intelligentie, verstandelijke beperkingen of narcisme.

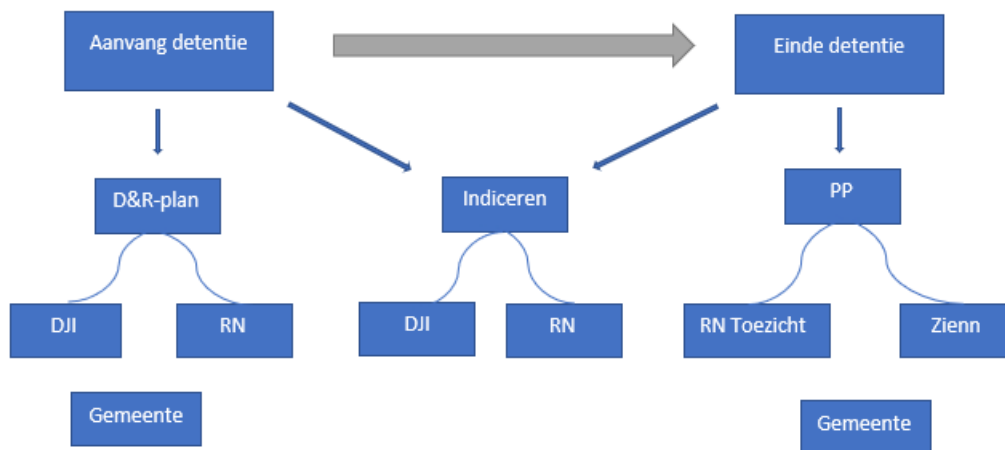
In tegenstelling tot andere groepen wordt onder (ex)-gedetineerden het hebben van foute vrienden vaker genoemd. Twee van de drie (ex)-gedetineerden (KL8; KL10) geven aan dat het opzoeken van foute vrienden na detentie een reden kan zijn om terug te vallen in recidive, terwijl deze reden maar één keer voorkomt onder professionals. Beide (ex)-gedetineerden geven aan na detentie zich te hebben ingeschreven in een andere woonplaats om definitief afstand te doen van oude contacten. Een (ex)-gedetineerde zei het volgende:

“Ik heb wel wat foute vrienden in den Haag, Rotterdam. Om niet in de val te komen moet ik daar niet gaan wonen”. – KL8

Samenvatting resultaten

In het resultatenhoofdstuk is te zien dat over de verschillende onderwerpen en thema's over het algemeen uiteenlopend gereageerd wordt door de participanten. Uit de data blijkt dat veel professionals en (ex)-gedetineerden te maken hebben met een strenge bureaucratie gedurende het re-integratietraject. Ondanks deze ervaringen zijn er positieve geluiden over D&R-plan en het penitentiaire programma. In de samenwerking is het opmerkelijk dat ketenpartners vaker positief spreken over de samenwerking met Reclassering Nederland dan Reclassering Nederland over de betrokken ketenpartners. Daarnaast zijn verschillende professionals ontevreden over de samenwerking met gemeenten.

Ondanks dat het proces van indiceren beter lijkt te verlopen dan voorheen wordt er vanuit verschillende perspectieven uiteenlopend gereageerd. Zo is dit proces ook onderhevig aan een strenge bureaucratie. Het kan voorkomen dat psychologen binnen PI geen indicaties afgeven of dat het proces vertraging oploopt door uitlopende deadlines en door wachttijden bij hulpverlenende instanties. Daarentegen wordt positief gesproken over de samenwerking bij het inschatten van zorgbehoeftes (ex)-gedetineerden. In figuur 2 wordt een visuele weergave getoond van de betrokken ketenpartners in dit onderzoek in relatie met verschillende programma's en onderdelen gedurende het re-integratietraject. Hierin is te zien welke partijen waar betrokken zijn. Het figuur is een versimpelde weergave en is gebaseerd op de data van dit onderzoek.

Figuur 2: visuele weergave van betrokken ketenpartners gedurende het re-integratietraject

In tegenstelling tot andere resultaten zijn bij de resocialisatiefase voornamelijk eenduidige resultaten zichtbaar. De participanten waren het voornamelijk eens dat financiële middelen, verslaving of het ontbreken van een structuur de grootste rol spelen bij (ex)-gedetineerden wat betreft de kans op recidive. Of bepaalde groepen een rol spelen bij het re-integreren van (ex)-gedetineerden lijkt afhankelijk te zijn van de onderlinge band tussen familie of het sociale netwerk. Het sociale netwerk of familie kunnen naast beschermend, ook als potentieel gevaar worden gezien bij de kans op recidive. Het hebben van kinderen en een partner lijken de grootste beschermende factoren. In figuur 2 wordt een visuele weergave getoond van de betrokken ketenpartners in dit onderzoek en de gemeenten in relatie met verschillende programma's onderdelen gedurende het re-integratietraject.

5. Conclusie

Dit onderzoek is gericht op de ervaringen betreffende het re-integratietraject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit de penitentiaire inrichting gaan resocialiseren. Vanuit het oogpunt van Reclassering Nederland, DJI, Zienn en (ex)-gedetineerden is geprobeerd om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek, waarin tien interviews zijn afgenomen om de ervaringen betreffende het re-integratietraject te achterhalen. Het onderzoek kent de volgende drie deelvragen:

- Hoe wordt het re-integratietraject ervaren door (ex)-gedetineerden, reclasseringsmedewerkers en professionals binnen de penitentiaire inrichting?
- Hoe wordt het proces van indiceren ervaren door (ex)-gedetineerden, reclasseringsmedewerkers en professionals binnen de penitentiaire inrichting?
- Hoe wordt de resocialisatiefase ervaren door (ex)-gedetineerden, reclasseringsmedewerkers en professionals binnen de penitentiaire inrichting?

5.1 Beantwoording onderzoeksvraag

Allereerst is onderzocht welke algemene ervaringen er zijn met het re-integratietraject, zoals over de samenwerking, het D&R-plan, het penitentiaire programma, vijf basisvoorwaarden maar ook de invloed van bureaucratie. Binnen het re-integratietraject werken verschillende instanties met elkaar samen, zoals Reclassering Nederland, DJI en gemeenten. In de samenwerking tussen ketenpartners lijken professionals en (ex)-gedetineerden gemiddeld genomen tevreden. Toch zijn de ervaringen niet allemaal eenduidig blijkend uit de interviews met medewerkers van Reclassering Nederland. Reclassering Nederland is tevreden over de samenwerking met DJI doordat deze een sterke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Dit komt door doordat DJI beter op de hoogte is dan voorheen, bereid is om voorwerk te verrichten en meer gericht is op de middelen die gedetineerden nodig hebben om te re-integreren. De samenwerking kan echter volgens Reclassering Nederland worden bemoeilijkt doordat DJI onvolledige opdrachten aanlevert. Daarnaast zijn professionals van DJI vaker positief over de samenwerking met Reclassering Nederland dan Reclassering Nederland over DJI. Vanuit het oogpunt Reclassering Nederland en DJI is men minder tevreden over de betrokken gemeenten. Dit lijkt te komen door een passieve houding in de samenwerking. Deze bevinding komt overeen met het rapport van RSJ (2017) waaruit blijkt dat gemeenten vaak niet goed op de hoogte zijn wanneer gedetineerden vrijkomen. (Ex)-gedetineerden zijn positief over de samenwerking met Reclassering Nederland. Dit lijkt met name te komen door de duidelijke communicatie, het monitoren van (ex)-gedetineerden bij periodieke gesprekken en de band die professionals hebben met (ex)-gedetineerden. Vanuit alle perspectieven wordt met lof gesproken over het D&R-plan. Het D&R-plan is gebaseerd op goed onderzoek, zorgt voor persoonlijke doelen bij gedetineerden en biedt

kansen voor woonzorglocaties. Toch lijken professionals geneigd om regie van het D&R-plan over te nemen terwijl gedetineerden in de voortgang eindverantwoordelijk zijn. Bij het penitentiair programma wordt vanuit verschillende perspectieven positief gereageerd. Het programma wordt vanuit Reclassering Nederland ervaren als een essentieel onderdeel om te re-integreren door het kader waarin zaken als een huis, dagbesteding ziektekostenverzekering geregeld zijn. Door deze zaken kunnen (ex)-gedetineerden gevoelsmatig veel verliezen waardoor de kans op recidive kleiner wordt. Vanuit het oogpunt van DJI is het penitentiair programma van groot belang doordat gedetineerden door wekelijkse verloven kunnen wennen aan de samenleving of thuissituatie. (Ex)-gedetineerden ervaren het als prettig dat gedurende het programma gewerkt kan worden aan persoonlijke doelen. Echter, sommige professionals maken zich zorgen over een wijziging in de Wet straffen en beschermen, waardoor het open kamp zal verdwijnen en wekelijkse verloven voor gedetineerden komen te vervallen. De vijf basisvoorwaarden wordt ervaren als een bureaucratische aangelegenheid omdat in het geval van (ex)-gedetineerden veel maatwerk moet worden verricht in tegenstelling tot een doorsnee burger. Het vinden van een geschikte woning voor (ex)-gedetineerden wordt volgens Reclassering Nederland ervaren als een probleem door de aanhoudende woningnood en de invloed van het detentieverleden van (ex)-gedetineerden. Bij financiële zaken zoals het aanvragen van een uitkering, huur- en zorgtoeslag of afbetalingsregelingen, kunnen naast veel administratief werk ook zorgen voor een hoger recidiverisico. Daarentegen wordt het vinden van een baan voor (ex)-gedetineerden niet meer bestempeld als een probleem. Echter, wanneer gedetineerden niet in aanmerking komen voor het open kamp blijken er minder connecties met werkgevers te zijn.

Bij de tweede deelvraag staan indicatiestellingen centraal. Hierin worden de ervaringen met het proces, de samenwerking, gestelde indicaties en wachttijden besproken met de participanten. Het proces van indiceren wordt door professionals op verschillende manieren ervaren. Vanuit het oogpunt van Reclassering Nederland lijkt het proces beter te verlopen dan voorheen doordat de kinderziektes zijn verdwenen en administratieve taken kunnen worden ondergebracht bij IFZO-specialisten. Een andere reclasseringsmedewerker ervaart dat de psychologen binnen PI vaak geen indicatie afgeven, wat overeenkomt met één van de beschreven knelpunten in de literatuur. Op basis van de analyse zijn alle drie beschreven knelpunten in de literatuur teruggevonden in de data (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019). Zo ervaart een medewerker van Reclassering Nederland dat psychologen binnen PI eerst zelf de hulpbehoefte willen peilen, waardoor er soms geen indicatie voor bijzondere voorwaarden wordt afgegeven. Daarnaast loopt Reclassering Nederland structureel een maand uit bij het voortraject van indiceren (het re-integratierapport) aan DJI, wat mogelijk kan leiden tot vertraging bij het proces van indiceren. Ook hebben de psychologen binnen PI te maken

met een hoge werkdruk waardoor het stellen van indicaties mogelijk niet als prioriteit wordt gezien. Zelfs nadat indicaties zijn gesteld kan er vertraging ontstaan, zoals wachttijden bij hulpverlenende instanties waar (ex)-gedetineerden normaliter worden behandeld. Dit betekent dat ook buiten de invloedssfeer van Reclassering Nederland en DJI het proces van indiceren negatief kan worden beïnvloed. Ondanks dat de professionals van Reclassering Nederland en DJI vinden dat de meeste gestelde indicaties door PI correct zijn, wordt ook aangegeven dat indicaties soms ongepast of door de tijd zijn ingehaald. Vanuit het oogpunt van Zienn is het opmerkelijk dat psychologen binnen PI verantwoordelijk zijn voor het peilen van hulpbehoeftes. Volgens de opvanglocatie hebben de psychologen niet het meeste zicht op (ex)-gedetineerden. Een positief punt vanuit het perspectief van DJI is het overleg voordat indicaties worden aangevraagd. Hierin wordt 3RO betrokken waardoor er vanuit verschillende expertises gekeken wordt naar een vervolgstap.

Tot slot wordt er antwoord gegeven op deelvraag drie. Hierin zijn ervaringen in de resocialisatiefase onderzocht nadat (ex)-gedetineerden de gevangenis mogen verlaten of thuis hun straf uitzitten met een penitentiair programma. De omgeving van (ex)-gedetineerden speelt een cruciale rol bij het re-integreren. Echter, het is niet vanzelfsprekend dat ouders, familie, kennissen en vrienden een rol spelen bij het re-integreren. Dit is namelijk afhankelijk van de onderlinge band die aanwezig is. Volgens de professionals en (ex)-gedetineerden spelen ouders vaak geen dominante rol doordat de meeste (ex)-gedetineerden volwassen zijn. Als ouders wel in beeld zijn kunnen zij een beschermende rol vervullen in sociale steun zoals het bieden van (tijdelijke) opvang en het financieel ondersteunen van hun kinderen. Dit komt overeen met de literatuur, waaruit blijkt dat (ex)-gedetineerden na detentie vaak terugvallen op hun familie voor huisvesting, sociale steun op financiële opvang (Visher et al., 2008). Reclassering Nederland ziet de rol van ouders vaker positief dan negatief, maar waarschuwt ook dat ouders soms de terugval van (ex)-gedetineerden faciliteren door problemen van hun kind niet te erkennen of door het binnensmokkelen van drugs in de penitentiaire inrichting. Deze bevinding wijkt af van wat het grootste deel van bestaande literatuur over ouders vermeldt, namelijk dat ouders een beschermende rol vervullen. Ondanks deze nieuwe bevinding kent de rol van ouders ook overeenkomsten met de theorie van Sampson en Laub (2003), waaruit blijkt dat zinvolle familierelaties ervoor kunnen zorgen dat (ex)-gedetineerden niet kiezen voor criminaliteit. Soortgelijke bevindingen zijn zichtbaar in de rol van vrienden, familie en kennissen, waaruit blijkt dat de invloed van deze groepen een positieve invloed heeft bij het resocialiseren. Naast een beschermende rol zien professionals en (ex)-gedetineerden in het sociale netwerk ook een criminogene rol. Voor sommige (ex)-gedetineerden is het sociale netwerk een reden om te verhuizen. Zij zien in oude bindingen een potentieel gevaar om terug te vallen in criminele recidive. Op basis van de literatuur lijken dit logische ervaringen, doordat gesteld wordt dat crimineel gedrag

is aangeleerd door andere mensen (Burgess & Akers, 1966; Bandura, 1977). Het is daarom evident dat een terugkeer naar het ouderlijke front de kans op recidive kan verhogen. In het voorkomen van recidive lijkt het hebben van kinderen of een partner de meest invloedrijke factoren. Dit blijkt ook uit het onderzoek van Sampson en Laub (2003). Zij stellen dat een huwelijk of het hebben van kinderen de kosten verhogen om criminele activiteiten te begaan. De grootste gevaren voor recidive lijken de financiële middelen, verslaving (Deitch, Koutsenok & Ruiz, 2000) of het ontbreken van structuur (Sampson & Laub, 2003).

Ter beantwoording van de onderzoeksvraag kan geconcludeerd worden dat bepaalde delen van het re-integratietraject, zoals het D&R-plan en het PP, positief ervaren worden. Echter, wanneer het gaat over de samenwerking tussen ketenpartners, het faciliteren van de vijf basisvoorwaarden of het proces van indiceren, kan het op bepaalde vlakken beter. In de samenwerking zijn sommige professionals van Reclassering Nederland en DJI ontevreden over de werkhouding van gemeenten. Doordat gemeenten bij veel werkzaamheden in het re-integratietraject betrokken zijn wordt geconcludeerd dat deze onderlinge samenwerking in de toekomst meer aandacht verdient. Daarentegen zijn participanten van DJI, Zienn en (ex)-gedetineerden tevreden over de samenwerking met Reclassering Nederland. Onderling is DJI positiever over de samenwerking met Reclassering Nederland dan vice versa. Binnen het re-integratietraject kunnen werkzaamheden worden bemoeilijkt doordat professionals en (ex)-gedetineerden te maken hebben met een strenge bureaucratie. Dit is ook zichtbaar bij het faciliteren van de vijf basisvoorwaarden, waar het vinden van een geschikte woning voor gedetineerden problematisch blijft en de financiële situatie van (ex)-gedetineerden als urgent moet worden beschouwd. De invloed van hoge schulden kunnen het leven van (ex)-gedetineerden enorm ontregelen, waardoor dit kan leiden tot een verhoogd recidiverisico. Daarnaast kan de combinatie tussen een bijstandsuitkering en hoge schulden zorgen voor een uitzichtloze situatie voor (ex)-gedetineerden, waardoor de drempel voor crimineel gedrag lager wordt. Daarentegen lijkt het vinden van werk voor gedetineerden in het open kamp steeds minder te worden ervaren als probleem.

Ondanks dat het proces van indiceren beter verloopt dan voorheen blijven beschreven knelpunten zich voordoen (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019). Dit wordt onder andere veroorzaakt door de strenge bureaucratie, waarin de verdeling van verantwoordelijkheden onder de Reclassering Nederland en DJI leidt tot een sfeer van traagheid of verschil van inzicht. Daarnaast heeft de werkdruk onder professionals en wachttijden bij hulpverlenende instanties een negatieve invloed op het proces.

Bij het resocialiseren is de omgeving van cruciaal belang bij (ex)-gedetineerden. Afhankelijk van de onderlinge band vormen ouders, vrienden, familie en kennissen naast een beschermende rol ook een potentieel gevaar voor (ex)-gedetineerden. De belangrijkste beschermende factoren bij het resocialiseren is het hebben van kinderen of een partner. Hieruit kan geconcludeerd worden dat familiere banden de meeste invloed hebben in het voorkomen van recidive. Daarentegen zorgen financiële middelen, verslaving, of het ontbreken van structuur voor het grootste gevaar om terug te vallen in crimineel gedrag.

5.2 Discussie

In dit onderzoek zijn er enkele beperkingen welke mogelijk van invloed zijn op de kwaliteit. Ten eerste hebben alle participanten te maken gehad met een wetswijziging. Op 1 juli 2021 is de Wet straffen en beschermen in werking getreden. Deze wetswijziging heeft een grote verandering doorgevoerd op het gebied van voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) en detentiefaseringen. Dit heeft ervoor gezorgd dat gedurende het onderzoek de werkzaamheden en procedures van Reclassering Nederland en DJI acuut zijn veranderd. Op het moment van deze wetswijziging was de helft van het totaal aantal participanten al geïnterviewd. De andere helft is geïnterviewd nadat deze wijziging werd doorgevoerd. Hierdoor is alleen in de tweede helft van de dataverzameling de periode van zowel voor als na de wetswijziging ter sprake gekomen. De participanten die na de wetswijziging zijn geïnterviewd, waren meer geneigd om te praten over de ervaringen na de wetswijziging. Hierdoor is er mogelijk minder relevante data verzameld en kunnen besproken onderwerpen in een verkeerde tijdsgeest zijn geïnterpreteerd. Deze situatie heeft voornamelijk invloed gehad op deelvraag één en twee van dit onderzoek en heeft zich afgespeeld onder twee professionals van Reclassering Nederland en drie (ex)-gedetineerden. Dit heeft ervoor gezorgd dat de onderzoeker nadrukkelijk heeft doorgevraagd naar ervaringen omtrent het re-integratietraject en het proces van indiceren van de periode voor en na de wetswijziging .

Een tweede beperking in dit onderzoek is de verwarring omtrent het re-integratietraject. Voor aanvang van het onderzoek werd voornamelijk gesproken over het D&R-plan. Hierdoor werd door de onderzoeker aangenomen dat het D&R-plan gezien moest worden als het centrale re-integratietraject. Dit heeft ervoor gezorgd dat de vragen over re-integratietraject in het interviewschema voornamelijk waren gebaseerd op het D&R-plan. Tijdens het afnemen van de interviews werd duidelijk dat het re-integratietraject door verschillende participanten anders werd geïnterpreteerd. Na aanvullend onderzoek bleek dat het D&R-plan gezien moest worden als het voortraject van re-integreren, waarin alle relevante informatie over gedetineerden binnen detentie wordt verzameld. Hierdoor zijn er vier participanten bevraagd over het re-integratietraject op basis van het D&R-plan, waardoor er mogelijk minder relevante informatie is verzameld over het re-

integratietraject als geheel. Op basis van de nieuwe informatie zijn vragen in interviewschema aangepast, waardoor participanten meer de vrijheid hadden om te praten over andere onderdelen van re-integratieprogramma's. Vanaf dat moment werd er meer gesproken over het penitentiaire programma, waardoor hierover mogelijk minder relevante data is verzameld.

Een derde beperking is het aantal participanten welke hebben deelgenomen aan het onderzoek. Voor aanvang was het doel om minimaal twaalf participanten te selecteren voor een interview. Op basis van de gemaakte afspraken zouden potentiële participanten worden aangeleverd door de externe begeleider van dit onderzoek. Gedurende het onderzoek bleek het echter lastig om geschikte kandidaten vanuit de verschillende perspectieven te werven. Hierdoor is het minimaal aantal participanten van twaalf teruggebracht naar tien. Door deze situatie heeft de onderzoeker in ieder geval geprobeerd om vanuit iedere invalshoek minimaal twee participanten te werven. Vooral uit de hoek van (ex)-gedetineerden was het moeilijk om participanten te overtuigen om deel te nemen aan het onderzoek. Door niet alleen een beroep te doen op het netwerk van de externe begeleider, maar ook door een beroep te doen op het klantenbestand van andere participanten, hebben uiteindelijk drie (ex)-gedetineerden deelgenomen aan het onderzoek. Daarnaast heeft er één medewerker van opvanglocatie Zienn deelgenomen aan het onderzoek. Deze participant valt niet onder Reclassering Nederland, DJI of (ex)-gedetineerden. Tabel 1 (pagina 29) geeft een overzicht van de kenmerken van alle deelnemende participanten. Bovenstaande situatie heeft geleid tot een gevarieerde steekproef met een sterke heterogeniteit wat heeft bijgedragen aan diverse inzichten over het re-integratietraject (Hennink, Hutter & Bailey, 2020).

Een vierde beperking komt voort uit eerder beschreven punten. Allereerst is het onderzoek uitgevoerd onder professionals van Reclassering Nederland (3), DJI (2), (ex)-gedetineerden (3) en opvanglocatie Zienn (1). Juist door deze diversiteit in participanten, de verwarring rondom het D&R-plan en de genoemde wetwijziging wordt verwacht dat er geen saturatie van de data heeft kunnen optreden (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Hierdoor lijkt er onvoldoende informatie te zijn verzameld om te kunnen spreken van verzadiging van de data bij alle onderdelen van de onderzoeksvraag.

Tot slot wordt het kwalitatieve karakter van dit onderzoek kritisch besproken. In dit onderzoek is getracht rekening te houden met het feit dat elke interpretatie van de onderzoeker gevolgen kan hebben voor de onderzoeksresultaten. Op basis van het aantal codes in het onderzoek, is de onderzoeker kritisch geweest bij het toekennen en groeperen van codes gedurende de analyse. In het kader van reflexiviteit heeft één persoon de bevindingen van dit onderzoek geanalyseerd en geïnterpreteerd. De onderzoeker in kwestie is minder ervaren in het analyseren, waardoor er

mogelijk situaties verkeerd zijn geïnterpreteerd of zaken over het hoofd zijn gezien. Om de reflexiviteit te verhogen heeft de onderzoeker voorafgaand het onderzoek meerdere meeloopdagen gehad bij Reclassering Nederland. Dit heeft de onderzoeker zicht gegeven over de werkwijze en procedures, waardoor er minder werd gehandeld vanuit vooringenomenheid. Daarnaast was de onderzoeker zich altijd bewust van de status als onderzoeker. Kwalitatief onderzoek is nooit volledig objectief en de positionaliteit van de onderzoeker speelt hierin een belangrijke rol (Hennink, Hutter & Bailey, 2020). Als student en onderzoeksstagiair was te merken dat sommige professionals, maar vooral (ex)-gedetineerden, terughoudend waren in het aangaan van interviews. In het gevangeniswezen wordt veel gewerkt met gevoelige informatie, waardoor de positie als onderzoeker mogelijk heeft geleid tot voorzichtigheid bij participanten. De onderzoeker heeft hierdoor de ethische overwegingen extra benadrukt bij het benaderen van participanten (zie paragraaf 3.3, p. 29).

5.3 Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen worden er een aantal aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek. Door de uiteenlopende resultaten lijkt het noodzakelijk om allereerst onderwerpen meer af te bakenen bij een volgend onderzoek. Het re-integratietraject is een complexe aangelegenheid welke uit veel onderdelen en programma's bestaat. Hierdoor lijkt afbakenen noodzakelijk om goed antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Een aanbeveling is om bij vervolgonderzoek één programma of onderdeel vanuit verschillende perspectieven te onderzoeken, zoals het penitentiaire programma of het proces van indiceren.

Ten tweede wordt aanbevolen om meer professionals en (ex)-gedetineerden te betrekken bij het onderzoek. In dit onderzoek zijn tien participanten geïnterviewd vanuit vier verschillende perspectieven. Uit de resultaten blijkt dat de ervaringen met het re-integratietraject tussen de betrokken partijen op sommige onderwerpen uiteenlopend zijn. Daarnaast heeft de wetswijziging een grote invloed gehad op de uitvoering van het re-integratietraject. Doordat de wetswijziging midden in dit onderzoek werd doorgevoerd, bevat dit onderzoek zowel ervaringen van voor en na de wetswijziging. Na de wetswijziging zijn in dit onderzoek nog vijf interviews uitgevoerd, waaronder twee professionals en drie (ex)-gedetineerden. Hierdoor is het raadzaam om nog meer onderzoek te doen naar de invloed van de wetswijziging op het re-integratietraject. Daarbij kan bijvoorbeeld de focus gelegd worden op de hoe de overgang is ervaren door professionals. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat de strenge bureaucratie, werkdruk en wachttijden de knelpunten bij het proces van indiceren in stand houden. Zo geven professionals aan dat psychologen binnen PI soms indicaties niet willen vergeven en dat er wordt getwijfeld aan het zicht dat psychologen hebben op

gedetineerden. Hierdoor is het raadzaam om bij een vervolgonderzoek psychologen binnen PI te betrekken om hun ervaringen te achterhalen.

Ten derde wordt aanbevolen om de samenwerking met gemeenten nader te onderzoeken. Dit onderzoek was gebaseerd op ervaringen van Reclassering Nederland, DJI, Zienn en (ex)-gedetineerden. Op basis van de resultaten blijkt dat professionals moeite hebben met de passieve houding van gemeenten. Hierdoor is het van groot belang om de ervaringen van gemeenten in samenwerking met Reclassering Nederland te onderzoeken. Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn om een feedbackformulier uit te wisselen met desbetreffende collega's van gemeenten. Op deze manier kan snel meer inzicht worden gekregen in de onderlinge samenwerking. In het geval van vervolgonderzoek zouden gemeenten ook betrokken kunnen worden. Daarbij kan eventueel de nadruk gelegd worden op de nazorg van (ex)-gedetineerden. Binnen detentie werken Reclassering Nederland, DJI, gemeenten aan de nazorg, met het faciliteren van de vijf basis voorwaarden (1) een identiteitsbewijs, (2) onderdak, (3) werk en inkomen, (4) inzicht in schuldenproblematiek en (5) toegang tot zorg (DJI, 2020). Sinds 2004 zijn gemeenten buiten detentie verantwoordelijk voor de nazorg van (ex)-gedetineerden (Reclassering Nederland, 2020). Hierin kan onderzocht worden welke ervaringen er zijn omtrent de nazorg vanuit het perspectief van gemeenten.

Hiermee besluit ik mijn verslag. Professionals werken met man en macht om (ex)-gedetineerden goed te laten terugkeren naar de samenleving. Het collectieve doel is minder recidive. Tijdens gevangenschap wordt hulp aangeboden om zaken voor gedetineerden weer op orde te krijgen. De voortgang is gebaseerd op de wil om te veranderen en het vertrouwen tussen professionals en gedetineerden. In de begeleiding is veel geduld en maatwerk vereist. Er moet voldoening gehaald worden uit elke voorwaartse stap die gedetineerden maken. Elk klein stapje is er één, maar tijdens dit proces is er ook een lastig te vermijden fenomeen:

“Laat ik zeggen, de wachttijden en administratieve rompslomp waar we als burgers tegenaan lopen, dat de nog verviervoudigd worden als je met een predicaat bajesklant aanklopt. Je past hierdoor minder goed in de systemen, en dat kost veel tijd omdat gat weer dicht te fietsen.” - RM2

Literatuurlijst

- Andrews, D. A., & Bonta, J. (1994). *The psychology of criminal conduct*. Anderson Publishing Co.
- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2003). *The psychology of criminal conduct*. (3rd ed.). Cincinnati, OH: Anderson
- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2003). A commentary on Ward and Stewart's model of human needs. *Psychology Crime and Law*, 9(3), 215-218. doi:10.1080/1068316031000112115
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York: General Learning.
- Bean, P. (2008). *Drugs and crime*. Cullompton: Willan Publishing
- Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: The logic of anticipation*. Cambridge, UK: Polity.
- Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American sociological review*. Official Journal of the American Sociological Society, 19(1), 3-10.
- Boer, M. de. & Noom, M. (2005). *Gedwongen motivatie. OTS jongeren en hun motivatie voor hulpverlening*. Amsterdam: SWP
- Boone, M.M., van de Bunt, H.G., Siegel, D., & van de Ven, K. (2014). *Gevangene van het verleden. Crisissituaties nma de terugkeer van zedendelinquenten in de samenleving*. Programma Politie & Wetenschap, Apeldoorn: Universiteit Utrecht; Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Boschman, S., Teerlink, M., & Weijters, G. (2020). *Monitor nazorg ex-gedetineerden*. 6e meting.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. Doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Burgess, R., & Akers, R. (1966). A differential association-reinforcement theory of criminal behavior. *Social Problems*, 14, 128-147. doi:10.1525/sp.1966.14.2.03a00020
- Cernkovich, S. A., Giordano, P. C., & Rudolph, J. L. (2002). Gender, crime and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American Journal of Sociology*, 107(4), 990-1064. doi:10.1086/343191
- Cohen, L.E., & Felson, M. (1979) Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608. doi:10.2307/2094589
- Cuyper, R. de, Weerman, F. & Ruiter, S. (2009). De co-evolutie van vriendschapsrelaties en delinquent gedrag onder Nederlandse jongeren. *Mens & Maatschappij*, 84, 300-328.

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 182–185. doi:10.1037/a0012801
- Deitch, D., Koutsenok, L., & Ruiz, A. (2000). The relationship between crime and drugs: what we have learned in recent decades. *Journal of Psychoactive Drugs*, Vol. 32 (4), 391-7.
- DJI. (2020). *Bestuurlijke afspraken justitiabelen*. Geraadpleegd op 14 mei 2021, van <https://www.dji.nl/justitiabelen/volwassenen-in-detentie/reintegratie/samenwerking-met-netwerkpartners/bestuurlijke-afspraken>
- Dirkzwager, A. J. E., Nieuwbeerta, P., & Fiselier, J. P. S. (2009). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen: Een literatuurstudie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(1), 21-41
- Dowden, C., & Brown, S.L. The role of substance abuse factors in predicting recidivism: A meta-analysis. *Psychol Crime Law* 2002; 8: 243-64
- Duijvenbooden, K. van (2015). De gedachte achter nazorg (ex)-gedetineerden. In J. Van Vliet: *De recidivist als medeburger*. Amsterdam: Uitgeverij SWP Amsterdam. P: 25 – 26.
- Geirnaert, M., & Lambrechts, M.C. (2004). Alcohol- en druggebruik: preventie en hulpverlening. Mechelen: Kuwer.
- Gendreau, P., Little, T., & Goggin, C. (1996). A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: *What works! Criminology*, 34, 575-607.
- Glueck, S., & Glueck, E. T. (1930). 500 criminal careers. New York: A. A. Knopf
- Gossop, M., et al. (2005). Reductions in criminal convictions after addiction treatment: 5-year follow-up. *Drug and Alcohol Dependence*, Vol. 79, 295-302.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press
- Graaf, N. D. de, & Wiertz, D. (2019). *Societal problems as public bads*. Routledge.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. (1989). Fourth generation evaluation. Newbury Park, CA: Sage.
- Håkansson, A., & Berglund, M. (2012). Risicofactoren voor criminele recidive - een prospectief vervolgonderzoek bij gedetineerden met middelenmisbruik. *BMC-psychiatrie*, 12 (1), 1-8.
- Hanson, R.K, & Bussiere, M.T. (1998). Terugval voorspellen: een meta-analyse van recidiveonderzoeken bij zedendelinquenten. *Journal of consulting en klinische psychologie*, 66 (2), 348. doi:10.1037//0022-006x.66.2.348.

- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. (2020). *Qualitative research methods*. Londen, Verenigd Koninkrijk: Sage Publications Ltd.
- Hirschi, T., (1969). *Causes of Delinquency*, Berkeley: University of California Press.
- Höing, M. A. (2015). *Empowering circles: Circles of support accountability*. Oosterhout: OCC De Hoog B.V.
- Hoonard, van den, W, C. (1997) *Working with sensitizing concepts, Analytical Field Research*. California: Sage Publications.
- Inspectie Veiligheid en Justitie (2016). *Kwaliteit van reclasseringstoezicht. Plan van aanpak*. Den Haag: Inspectie Veiligheid en Justitie.
- Junger, M., Terlouw, G., Van Der Heijden, P., & Rutenfrans, C. (1995). Zelfcontrole, ongevallen en criminaliteit. *Tijdschrift voor criminologie*, 1(37).
- Karberg, J. C., & James, D. J. (2005) *Afhankelijkheid van middelen, misbruik en behandeling van gedetineerden, 2002. Speciaal rapport van het Bureau of Justice Statistics*. Washington, Direct Current: Bureau van Justitie statistieken.
- Kerssemakers R., Schweitzer L. *Drugs en Drugs*. Amstelveen: Van der Meer Publishing; 2000
- Kerssemakers, R., van Meersten, R., Noorlander, E., & Vervaeke, H. (2015). *Drugs en alcohol: gebruik, misbruik en verslaving*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Laan, A.M. van der en Blom, M. (2005). *Jeugddelinquentie. Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit*. Den Haag: WODC Ministerie voor Welzijn, Gezondheid en Sport.
- Loosdregt, S. V. van (2019). *Gevangenisstraf vergroot vaak kans op recidive*. Geraadpleegd op 11 september 2020, van <https://demonitor.kroncrv.nl/artikelen/gevangenisstraf-vergroot-vaak-kans-op-recidive>
- Lowenkamp, C. T., Latessa, E. J., & Holsinger, A. M. (2006). The Risk Principle in Action: What Have We Learned From 13,676 Offenders and 97 Correctional Programs? *Crime & Delinquency*, 52(1), 77–93. doi:/10.1177/0011128705281747
- Maruna S (2001). *Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2019). *Handboek Forensische zorg*.
- Ministerie van Justitie en veiligheid. (2021). *Recidive verminderen*. Geraadpleegd op 11 juni 2021, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/recidive/verminderen-recidive>

- Moerings, L.M. (2011). *Een veilige terugkeer in de samenleving. 'Dat zal ons een zorg zijn'*. Afscheidsrede, Leiden: Universiteit Leiden.
- Moffitt, T. E. (1993). 'Life-course-persistent' and 'adolescence-limited' antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701.
- Moolenaar, D. E. G., Nauta, B., & Van Tulder, F. P. (2011). Kosten van criminaliteit. *Criminaliteit en rechtshandhaving*, 251-281.
- Moolenaar, D. E. G., Vlemmings, M., Van Tulder, F. P., & De Winter, J. (2016). Kosten van criminaliteit. In S. N. Kaldidien (Ed.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2015: Ontwikkelingen en samenhangen* (pp. 77-84): CBS, WODC, Raad voor de Rechtspraak.
- OM. (2021). Inwerkingtreding Wet straffen en beschermen. Geraadpleegd op 18 augustus 2021, van <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2021/07/01/1-juli-inwerkingtreding-wet-straffen-en-beschermen>
- Palmen, H., & Blokland, A., (2017). Examining the work–crime association in emerging adulthood: A longitudinal analysis based on a Dutch population sample. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 14(4), 324–334. doi:10.2304/ciec.2013.14.4.324
- Pauwels, L. , & Svensson, R. (2011). Socialisation and low self-control: a gender specific analysis of impulsivity and aggression. In A. Durante, & C. Mammoliti (Eds.), *Psychology of self-control* (pp. 123-144). New York: Nova Publisher
- Put, C. E. van der, Stams, G. J. J. M., Deković, M., Hoeve, M., & Laan, P. H. van der (2011). Ethnic differences in the prevalence and impact of risk factors for recidivism. In *Revision, Crime & Delinquency*, H4. Manuscript submitted for publication.
- Reclassering Nederland. (2021). Ik sta onder toezicht. Geraadpleegd op 22 mei 2021, van <https://www.reclassering.nl/ik-moet-naar-de-reclassering/ik-sta-onder-toezicht/ik-hebkrijg-een-enkelband>
- Reclassering Nederland (2020). *Overzicht samenwerkingspartners*. Geraadpleegd op 23 juni 2021, van <https://www.reclassering.nl/samenwerken-met-de-reclassering/overzicht-samenwerkingspartners>
- Rijksoverheid. (2021). *Straffen en maatregelen vervroegde vrijlating*. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/straffen-en-maatregelen/vervroegde-vrijlating>

- RSJ. (2017). *Rapport van detineren naar re-integreren*. Geraadpleegd op 11 maart 2021, van https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j4nvgs5kig27kof_j9vvij5epmj1ey0/vkicgcwn9fzn/f=/blg820220.pdf
- Sampson, R & Laub, J. (2001). Crime and deviance in the life course. In Piquet, A., & Mazerolle, P (Eds), *Life-Course Criminology: Contemporary and Classic Readings*. (pp. 21-42). Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Sampson, R. & Laub, J. (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge: Harvard University Press. doi:10.1177/0011128793039003010
- Sampson, R. & Laub, J. (2003). *Shared beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sanders, M. R. (2012). Development, evaluation, and multinational dissemination of the Triple P-Positive Parenting Program. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8, 345- 379. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-032511-143104
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. *Education for Information*, 22, 63-75. doi:10.3233/EFI-2004-22201
- Shinkfield, A. J, & Graffam, J. (2009). Community reintegration of ex-prisoners: Type and degree of change in variables influencing successful reintegration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 53(1): 29–42.
- Trouw. (2019). *Voorkom recidive*. Geraadpleegd op 24 februari 2021, van <https://www.trouw.nl/nieuws/voorkom-recidive-neem-de-zorgtaak-van-gedetineerde-ouders-serieus~bb900390/>
- Vliet, J. van (2015). De recidivist als medeburger. In J. Van Vliet: *De recidivist als medeburger*. Amsterdam: Uitgeverij SWP Amsterdam.
- Ward, T., & Brown, M. (2004). The good lives model and conceptual issues in offender rehabilitation. *Psychology, Crime & Law*, 10, 243-257. doi:10.1080/10683160410001662744
- Ward, T., Mann, R. E., & Gannon, T. A. (2006). The good lives model of offender rehabilitation: Clinical implications. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 87-107. doi:10.1016/j.avb.2006.03.004
- Warr, M. (1998). Life-Course Transitions and Desistance from Crime. *Criminology* 36, 183-216. doi:10.1111/j.1745-9125.1998.tb01246.x

- Wartna, B. (2009). In de oude fout. *Over het meten van recidive en het vaststellen van het succes van strafrechtelijke interventies*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers
- Wartna, B., N. Tollenaar, M. Blom, S. Alma, I. Bregman, A. Essers & E. van Straaijen (2011). Recidivism report 2002 – 2008. Trends in the reconviction rate of Dutch offenders. Factsheet 2011-5a. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum.
- Weaver, B. (2012). The relational context of desistance: Some implications and opportunities for social policy. *Social Policy & Administration*, 46(4), 395-412.
- Weerman, F.M. (2001). Controlebenaderingen. In E. Lissenberg, S. van Ruller & R. van Swaaningen (red.), *Tegen de regels IV: Een inleiding in de criminologie* (pp. 135-151). Nijmegen: Ars Aequi Libri
- Weijters, G., More, P.A., & Alma, S.M. (2010). Nazorgproblematiek en recidive van kortgestrafte gedetineerden. Den Haag: WODC. Factsheet 2010-2.
- Weijters, G., Verweij, S. & Tollenaar, N. (2017). *Recidive onder justitiabelen in Nederland: Een verslag over de periode 2004 tot en met 2016*. Den Haag: WODC.
- Whitehead, P.R., Ward, T. & Collie, R.M. (2007). Time for a Change: Applying the Good Lives Model of Rehabilitation to a High-Risk Violent Offender. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 51, 578 – 598.
- Winters, A.M (2020). Theoretische onderbouwing: risicofactoren voor crimineel gedrag en maatregelen ter vermindering van recidive. *Gezinstherapie Wereldwijd* 31, 372–385.
- Wright, J. P., & Cullen, F. T. (2004). Employment, peers, and life-course transitions. *Justice Quarterly*, 21(1), 183-205. doi:10.1080/074418820400095781

Bijlagen

Bijlage 1. Interviewschema professionals

Interviewschema voor reclasseringsmedewerkers en professionals PI
Introductie
<ul style="list-style-type: none">- Aanleiding: Deze interviewlijst betreft een onderzoek naar hoe het re-integratietraject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit PI gaan resocialiseren worden ervaren door reclasseringsmedewerkers, (ex)-gedetineerden en professionals van PI. Ik voer dit onderzoek uit voor mijn masterscriptie aan de Rijksuniversiteit in Groningen.- Nogmaals vragen toestemming voor het gebruik van audioapparatuur- Verloop en tijdsduur: het interview zal naar verwachting tussen de 45-60 minuten duren
Openingsvragen
<ul style="list-style-type: none">- Leeftijd?- Geslacht?- Hoelang werkzaam?
#DV1: Ik wil het graag eerst met je over het re-integratietraject hebben..
<ul style="list-style-type: none">- Hoe ervaar je het re-integratietraject? <i>Probe: begeleiding, cursussen, uitvoering, systemen, 5 basisvoorwaarden (id, onderdak, werk, inkomen, schulden, zorg)</i>- Kun je mij wat vertellen over het (D&R-plan)? <i>Probe: start, screening, eerste traject gesprek, verlof en detentiefasering, naderen einde detentie, einde detentie</i>- Hoe ervaar je de huidige begeleiding van de betrokken partijen (DJI, Reclassering, Gemeenten) aan (ex)-gedetineerden die werken aan een terugkeer in de maatschappij? <i>Probe: samenwerking, communicatie, aansluiten bij de krachten van (ex)-gedetineerden, steunend netwerk, uitvoering</i>- Hoe is het contact met andere betrokkenen partijen (DJI, Reclassering of Gemeenten) tijdens het opstellen en uitvoeren van het re-integratietraject? <i>Probe: samenwerking, informatie voorziening, onderhouden contact, kwaliteit contact</i>
#DV2: Dan wil ik het nu graag over de indicatiestellingen die worden voorgeschreven..
<ul style="list-style-type: none">- Hoe ervaar jij het proces van indiceren bij (ex)-gedetineerden? <i>Probe: ambulante zorg, klinische zorg, informatie, inrichting proces, systemen</i>- Kan je me vertellen hoe de samenwerking is tussen de betrokken partijen bij het stellen van de indicaties bij (ex)-gedetineerden? <i>Probe: omgang, communicatie, motivatie, verantwoordelijkheid, verbondenheid</i>

- Hoe ervaar jij de voorgeschreven indicaties bij (ex)-gedetineerden?

Probe: analyseren van signalen bij (ex)-gedetineerden, risicoschatting, redenen voor vertonen bepaald gedrag bij (ex)-gedetineerden, steun bij resocialiseren, zorgrelatie met betrokkenen (ex)-gedetineerden

#DV3: Dan wil ik het nu graag hebben over de overgang tussen detentie en de aansluitende fase nadat ex-gedetineerden de gevangenis hebben verlaten of gedetineerden die thuis hun straf uitzitten met een penitentiair programma..

- Hoe ervaar je de overgang voor (ex)-gedetineerden tussen detentie en de aansluitende fase?

Probe: samenwerking ketenpartners, kwaliteit overgang, informatievoorziening, contact

- Hoe ervaar je de nazorg bij (ex)-gedetineerden door de betrokken partijen?

Probe: contact, afspraken, reden voor vertonen bepaald gedrag, toezicht, kwaliteit

#DV4: Dan wil ik het nu graag hebben over de resocialisatiefase, ofwel de aansluitende fase, nadat ex-gedetineerden de gevangenis hebben verlaten of gedetineerden die thuis hun straf uitzitten met een penitentiair programma..

- Hoe ervaar je de omgeving waarin doorgaans (ex)-gedetineerden worden gehuisvest na detentie, welke rol denk je dat deze omgeving speelt bij het re-integreren?

Probe: reden voor vertonen bepaald gedrag, geografische ligging, sociale controle, steun

- Wanneer de ouders van de ex-gedetineerde in beeld zijn, welke rol spelen zij dan in het leven van de ex-gedetineerde?

- *Probe: sociale controle, reden voor vertonen bepaald gedrag, steun bij resocialiseren, aanwezig maar geen dominante rol*

- Welke rol speelt het sociale netwerk (vrienden, kennissen en familie) in het resocialisatieproces van een ex-gedetineerde?

Probe: sociale controle, reden voor vertonen bepaald gedrag, steun bij resocialiseren, aanwezig maar geen dominante rol

- Wat zijn volgens jou de voornaamste redenen dat (ex)-gedetineerden recidiveren? Waarom denk je dat? Kun je daar een voorbeeld van geven?

Probe: omgeving, begeleiding, persoonlijke omstandigheden

Concluderend

- Samenvatting van de uitkomsten
- Is er nog iets anders wat je kwijt wil met betrekking tot dit interview?

Slot

- Afronden gesprek
- Ruimte voor opmerkingen of vragen
- Bedanken voor de genomen tijd van de participant

- **Het vervolg van het onderzoek toelichten**
- **Heb je ten behoeve van de betrouwbaarheid van dit onderzoek, interesse in het transcript van het interview, om de gemaakte omschrijvingen, interpretaties en conclusies te controleren?**

Bijlage 2. Interviewschema (ex)-gedetineerden

Interviewschema voor klanten
Introductie
<ul style="list-style-type: none">- Aanleiding: Deze interviewlijst betreft een onderzoek naar hoe het re-integratietraject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit PI gaan resocialiseren worden ervaren door reclasseringsmedewerkers, (ex)-gedetineerden en professionals van PI. Ik voer dit onderzoek uit voor mijn masterscriptie aan de Rijksuniversiteit in Groningen.- Nogmaals vragen toestemming voor het gebruik van audioapparatuur- Verloop en tijdsduur: het interview zal naar verwachting tussen de 45-60 minuten duren
Openingsvragen
<ul style="list-style-type: none">- Leeftijd- Geslacht?
#DV1: Ik wil het graag eerst met je over het re-integratietraject hebben..
<ul style="list-style-type: none">- Hoe ervaar je de huidige begeleiding van Reclassering tijdens het re-integratietraject? <i>Probe: samenwerking, uitvoering, afspraken, kwaliteit</i>- Hoe ervaar je het contact met Reclassering? <i>Probe: communicatie, afspraken, informatie voorziening, onderhouden contact, kwaliteit contact</i>- Hoe denk je over de doelen in het D&R-plan? <i>Probe: uitdaging, ondernemende houding, plannen, voortgang, redenen voor vertonen bepaald gedrag,</i>
#DV2: Dan wil ik het nu graag hebben over de <u>overgang</u> tussen detentie en de aansluitende fase nadat ex-gedetineerden de gevangenis hebben verlaten of gedetineerden die thuis hun straf uitzitten met een penitentiaal programma..
<ul style="list-style-type: none">- Hoe ervaar je de rol van Reclassering in de <u>overgang</u> tussen detentie en de aansluitende fase? <i>Probe: samenwerking, afspraken, communicatie, informatievoorziening, contact</i>- Hoe ervaar je de nazorg door Reclassering? <i>Probe: contact, afspraken, reden voor vertonen bepaald gedrag, toezicht, kwaliteit</i>
#DV3: Dan wil ik het nu graag hebben over de resocialisatiefase, ofwel de aansluitende fase, nadat ex-gedetineerden de gevangenis hebben verlaten of gedetineerden die thuis hun straf uitzitten met een penitentiaal programma..
<ul style="list-style-type: none">- Als je denkt aan de omgeving waarin je ging wonen na detentie, welke rol speelt deze omgeving bij het re-integreren? <i>Probe: reden voor vertonen bepaald gedrag, geografische ligging, sociale controle, steun</i>- Welke rol spelen ouders tijdens het resocialiseren?

- *Probe: sociale controle, reden voor vertonen bepaald gedrag, steun bij resocialiseren, aanwezig maar geen dominante rol*

- **Welke rol speelt het sociale netwerk (vrienden, kennissen en familie) in het resocialisatieproces?**

Probe: sociale controle, reden voor vertonen bepaald gedrag, steun bij resocialiseren, aanwezig maar geen dominante rol

- **Wat zijn volgens jou de voornaamste redenen dat (ex)-gedetineerden kunnen terugvallen in crimineel gedrag? Waarom denk je dat? Kun je daar een voorbeeld van geven?**

Probe: omgeving, begeleiding, persoonlijke omstandigheden

Concluderend

- **Samenvatting van de uitkomsten**
- **Is er nog iets anders wat je kwijt wil met betrekking tot dit onderzoek?**

Slot

- **Afronden gesprek**
- **Ruimte voor opmerkingen of vragen**
- **Bedanken voor de genomen tijd van de participant**
- **Het vervolg van het onderzoek toelichten**
- **Heb je ten behoeve van de betrouwbaarheid, interesse in het transcript van het interview, om de gemaakte omschrijvingen, interpretaties en conclusies te controleren?**

TOESTEMMING DEELNAME

Mijn naam is Jan Woltjes, en ik ben een student sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ik voer deze kwalitatieve studie uit voor mijn afstudeeropdracht. Deze studie gaat over hoe het re-integratie traject van (ex)-gedetineerden die met voorwaarden vanuit de penitentiaire inrichting gaan resocialiseren wordt ervaren vanuit verschillende perspectieven. De interviews zullen afgenomen worden onder reclasseringsmedewerkers, professionals uit PI en (ex)-gedetineerden.

Uw deelname aan dit onderzoek betekent dat u door mij wordt geïnterviewd. Het interview is anoniem duurt ongeveer 45-60 minuten. Daarnaast wordt er een geluidsopname gemaakt.

Ik zal de bevindingen van het interview delen met de scriptiebegeleiders van sociologie en Reclassering Nederland ('de begeleiders'). De begeleiders hebben toegang tot de transcriptie van het interview waaruit de persoonlijke informatie wordt verwijderd.

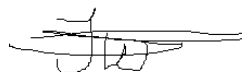
Deelname aan dit onderzoek betekent

- U mag op ieder moment stoppen met uw deelname, zonder een reden te geven
 - U kunt alle vragen die u niet wilt beantwoorden overslaan
 - Stoppen met deelname of het niet beantwoorden van vragen heeft geen negatieve gevolgen
 - U blijft anoniem in de transcripties
 - De resultaten van het onderzoek worden gebruikt voor deze scriptie en Reclassering Nederland
 - Als u akkoord gaat, wordt er een geluidsopname gemaakt van het gesprek
 - U begrijpt dat uw deelname geheel vrijwillig is
 - Deze opname is alleen toegankelijk voor de masterscriptie student en de eerste begeleider van de Rijksuniversiteit Groningen
 - De data worden veilig opgeslagen
 - Na afronding van het onderzoek, wordt de geluidsopname vernietigd.
- Ja, ik wil meedoen aan het onderzoek en ben akkoord met bovenstaande informatie.
- Nee, ik wil niet meedoen aan het onderzoek.

Datum: _____

Uw handtekening: _____

Handtekening J. Woltjes:

Bijlage 4. Codeboek

Concept (thema)	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld uit de data
Reintegratietraject				
	Ervaringen reïntegratie traject voor 1 juli	Inductief	De participant heeft laten weten hoe hij het re-integratietraject heeft ervaren voor 1 juli.	“Voor de meesten is er niet eens sprake van een reïntegratietraject. Het is meer op vrijdagochtend met je blauwe vuilniszak en twee tientjes reisgeld en de groeten. Voor trajecten zoals de PP, daar kan ik veel meer de loftrampet over steken, het heeft in ieder een kader, door een dagbesteding, een huis en in de ziektekostenverzekering zitten.”
	Ervaringen reïntegratie traject na 1 juli	Inductief	De participant heeft laten weten hoe hij het re-integratietraject heeft ervaren na 1 juli.	“Heel onduidelijk, heel veel onrust bij de medewerkers, en voornamelijk bij de gedetineerden. Waar zijn we aan toe. Er was een pilot, maar daar was helemaal niets van bekend. Het was eigenlijk slecht georganiseerd, heel slecht georganiseerd.”
	Verwachtingen wetswijziging	Inductief	De participant beschrijft de verwachtingen over de wetswijziging	“Kijk, die nieuwe wet, die bood gewoon veel nieuwe mogelijkheden en biedt ook om nog meer persoonsgebonden plannen te maken. En dat heb ik nu wel eens gemist.”
	Onduidelijkheid omtrent nieuwe wet	Inductief	De participant laat merken de wetswijziging onduidelijk te vinden.	“maar sinds 1 juli is het veranderd. En niemand weet nog hoe die nieuwe wet uitgevoerd moet worden.”
	Werkdruk	Inductief	De participant beschrijft de invloed van werkdruk op de kwaliteit van het re-integratietraject	“En dat de werkdruk voor mentoren en het personeel de laatste jaren hoger is geworden. Je komt er niet meer echt aan toe..”

Concept (thema)	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld uit de data
	Ervaringen D&R-plan	Inductief	De participant vertelt over zijn ervaringen betreffende het D&R-plan.	Het mooiste is dat je vanaf dag 1 al contact hebt met de ketenpartners, zoals reclassering en gemeente en dat die daar ook een actieve rol in hebben.
	Geen initiatief	Inductief	De participant beschrijft hoe de terughoudendheid van partners de samenwerking beïnvloedt.	"... is dat de meeste mensen pas van de stoel afkomen wanneer er iets aan de hand is. Dus in plaats van te investeren in een contact gaan ze achterover zitten tot dat er iets aan de hand is, en dan gaat iedereen zich ermee bemoeien en dat menen ze ook dat die klant dan naar hun moet gaan luisteren."
	Ervaring overgang	Inductief	De participant legt uit hoe de overgang tussen detentie en aansluitende fase wordt ervaren.	"Nee, vaak niet. De uitkering is niet geregeld. Het is lastig als je geen betaalde baan hebt en geen uitkering hebt en dat er dan 4 week wachttijd geldt voordat iemand in behandeling wordt genomen.."
	Probleem uitkering	Inductief	De participant legt uit waarom het aanvragen van een uitkering een probleem is.	"Wat over algemeen een struikelblok is, is dat het niet mogelijk is om voordat je naar buiten komt een uitkering te regelen. Dus mensen komen naar buiten en krijgen wat reisgeld om naar hun werk te gaan, en moeten een uitkering aanvragen en daar gaat het een paar week overheen. Dus die mensen zitten weken zonder geld. En er zijn bij verschillende gemeenten wetten aanwezig dat zij direct in aanmerking kunnen komen voor een uitkering, maar niet iedereen komt daarachter of zit in een gemeente waar dat niet goed geregeld is. En als ze op straat komen te staan en ze hebben geen geld, loop je een groot risico."

Concept (thema)	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld uit de data
	Penitentaire programma	Inductief	De participant vertelt zijn ervaringen omtrent het penitentiaire programma.	“Voor trajecten zoals de PP, daar kan ik veel meer de loftrompet over steken, het heeft in ieder een kader, door een dagbesteding, een huis en in de ziektekostenverzekering zitten.”
	Ervaringen basis voorwaarden		De participant vertelt zijn ervaringen omtrent de vijf basis voorwaarden.	“En in het geval van de klant is dat niet makkelijk omdat sommigen al schulden hebben gehad of hebben. Het is heel veel en moeizaam, bureautisch.”

Proces van indiceren

	Ervaring proces van indiceren	Inductief	De participant vertelt legt uit hoe het proces van indiceren ervaren wordt.	“... Ja ik moest naar de psycholoog, ik ben een binnenvetter. En dat ging via IFZO ofzo, en de casemanager kon dat zelf niet doen omdat het via het PMO moest, soms had dat wel vertraging. Want dat gaat via het MDO, toen weer PMO, en dan komt het weer op de stapel.”
	Wachttijd indiceren	Inductief	De participant legt uit hoe het team op zijn werk functioneert.	“Maar ik denk ook wel dat het een deel was dat daar in het team gewoon niet het teamgevoel heerste. En dat er niet echt een veilige cultuur of sfeer eh was.”

Concept (thema)	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld uit de data
-----------------	------	------	--------------	-----------------------

Ervaring resocialisatiefase

Rol omgeving		Inductief	De participant beschrijft welke de omgeving heeft tijdens het resocialiseren.	“De omgeving is heel belangrijk. Familie is bijvoorbeeld een beschermende factor. Maar kom je in een omgeving waar je criminele vriendjes hebt, dan is het weer een risicofactor. Dus soms is het slim om naar een andere plek te gaan om nieuwe contacten te maken..”
Rol ouders		Inductief	De participant beschrijft welke rol de ouders van (ex)-gedetineerden hebben indien deze nog in beeld zijn.	“Ik kan wel wat over zeggen hoor. In de regel kun je zeggen dat ouders, misschien is te hard uitgedrukt ‘het kind de hand boven het hoofd houdt’, maar het zijn zachte heelmeesters..”
Rol sociaal netwerk		Inductief	De participant beschrijft welke rol het sociale netwerk heeft bij het resocialiseren.	“Hele grote rol. Zowel positief als negatief. Ik was gister bij een klant op huisbezoek die heeft al van jongs af aan continu problemen en zat in een netwerk vol met drugs en criminaliteit. Hij heeft na dertien keer vallen en opstaan een detentie achter de rug en is nu drie jaar buiten, pp afgerond. In 2019 bij een werkgever begonnen, en werkt daar nu nog. Hij heeft een vaste baan en een kind. Hij is tijdens detentie gaan rugbyen en is met een aantal anderen rugbyclub opgericht. Dan zie je dus dat het drugsgebruik en criminele

Concept (thema)	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld uit de data
				contacten naar de achtergrond verdwenen is.”
	Redenen recidive	Inductief	De participant vertelt wat eventuele redenen kunnen zijn om terug te vallen in recidive voor (ex)-gedetineerden.	“Geld is vaak een ding. Omgaan met geld. Vroeger konden ze bijvoorbeeld 500 per dag besteden en nu nog niet eens in de maand. Of verslaving. Of geen structuur hebben. Daarom hebben wij hier ook weer dagbesteding. Verveling of niet zelf je tijd invullen.”
	Rol begeleiding in relatie tot recidive.	Inductief	De participant vertelt welke rol de begeleiding heeft op (ex)-gedetineerden in relatie tot recidive.	“... Nee, ik denk dat je in de begeleiding heel erg je best doet om een aantal stabiele factoren te ontwikkelen. Dus dat je inzet op een netwerk, wonen, werk etc. je probeert er eigenlijk voor te zorgen dat iemand zoveel mogelijk beschermde factoren heeft, en dus veel te verliezen heeft. Zo heb ik het in mijn hoofd”.